

Handelshøyskolen BI i Oslo

MAN 50211

Ledelse; makt og mening

Prosjektoppgave

Ahmad Shah Massoud

- un nuove principe me kathará chéria?

Forfatter:

Johannes Kibsgaard

Dato:

14.06.2018

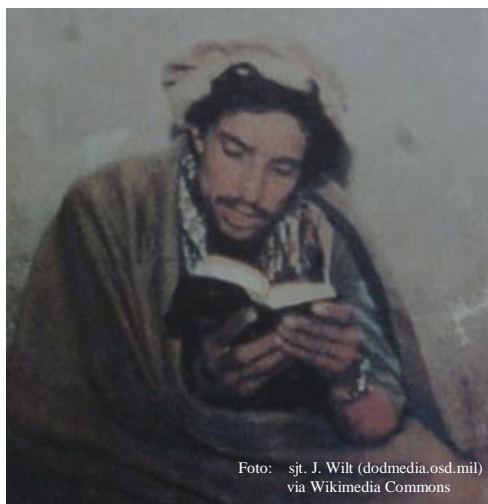

Foto: sjt. J. Wilt (dodmedia.osd.mil)
via Wikimedia Commons

Forord

Studieprogrammet *Ledelse; makt og mening* har beriket meg: det har fordret og stimulert til refleksjon innen temaer som er sentrale for utøvelse av lederskap. Studiet har i det hele tatt vært et kjærkomment bidrag til dannelsen som sådann. Jeg er dypt takknemlig til foreleserne som med glød og innsikt har gitt liv til læringen.

Et hovedtema har vært fordypningen i motsetningene som alltid er tilstede i menneskers virke. Motsetningene er ikke alltid forenlige, men i forbindelse med lederskap, er det likevel ikke mulig å la være å ta beslutninger, uansett hvor uforenelige beslutningenes premisser måtte være.

Jeg vil takke Hæren som har finansiert studiet og lagt til rette for at jeg kunne fokusere på studiene og fordype meg i dem. Videre har jeg hatt meget god nytte av diskusjoner med medstudenter på BI. Spesielt vil jeg takke veileder Kjetil Eikeset ved BI og Rita Hansen ved Krigsskolens bibliotek, som har vært til stor støtte i forbindelse med selve prosjektoppgaven.

Jeg har valgt Afghanistans nasjonalhelt som studieobjekt i oppgaven. Jeg vil uttrykke min ydmykhet i forhold til at jeg vanskelig kan yte hans ettermæle full rettferdighet med det begrensede omfanget av oppgaven – og ikke minst det begrensede omfanget av min direktetilgang til kilder som angår ham som person.

Fornebu, 14. juni 2018

Johannes Kibsgaard, major

Sammendrag

Dette er en prosjektoppgave i studieprogrammet *Ledelse; makt og mening* ved Handelshøyskolen BI. Undertittelen på denne oppgaven er *Un nuove principe me kathará chéria?* Dette er en sammenstilling av italiensk og gresk og kan på norsk oversettes til *En ny fyrste med rene hender?*

Bakteppet for oppgaven er det som er kjent som *skitne hender*-problemet: er det mulig å navigere i et ondsinnet beslutningsmiljø uten selv å bli påvirket og overmannet av ondskaperen?

Den afghanske motstandslederen Ahmad Shah Massoud (1953-2001) har blitt valgt som studieobjekt for å belyse problematikken. Oppgaven stiller spørsmål ved om han klarer å kombinere bruken av brutale politiske og militære virkemidler og samtidig bevare sin integritet som godt menneske.

Opgaven benytter en hermeneutisk analyse for å oppnå økt innsikt i problemet. Innledningsvis benyttes Machiavellis *Fyrsten* som forforståelse; de beistlige egenskapene til *løven* og *reven* blir brukt som utgangspunkt for drøftingen.

I neste omgang tilnærmes Massoud med *Den nikomakiske etikk* av Aristoteles som forforståelse. Beretninger fra Massouds liv og gjerning ses opp mot kardinaldydene *mot*, *besindighet*, *rettferdighet* og *klokskap*.

Etter disse hermeneutiske sirkelgangene, oppstår det en forståelse om at Massoud til en viss grad lykkes med å kombinere motsetningene som knyttes til *Fyrsten* og *Den nikomakiske etikk*. Det er samtidig klare tegn på at et vanntett skille mellom en politisk og en personlig moral ikke er mulig, all den tid dette skal kombineres i ett menneske, og det vil ha en sjelelig kostnad, hvis man spiller på ondskapens banehalvdel.

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
Sammendrag	iii
Innholdsfortegnelse.....	iv
1 Innledning	1
2 Problemstilling.....	2
3 Biografi	3
4 Metode	8
5 Drøfting.....	14
5.1 Massoud og machiavelliske metoder.....	14
5.1.1 Forforståelse	14
5.1.2 Machiavelli og <i>Fyrsten</i>	15
5.1.3 Machiavellis og Massouds epoker.....	16
5.1.4 Løve	17
5.1.5 Rev	20
5.1.6 Delkonklusjon.....	24
5.2 Massoud og aristoteliske dyder	25
5.2.1 Forforståelse	25
5.2.2 Aristoteles	25
5.2.3 <i>Den nikomakiske etikk</i>	26
5.2.4 Massoud og kardinaldydene	27
5.2.5 Delkonklusjon.....	36
6 Avslutning	37
Referanseliste.....	39

1 Innledning

Jeg husker godt en skoleoppstilling for mange år siden da jeg selv var kadett. Skolepresten holdt en kort andakt. I sin preken fremholdt han at soldatenes lodd er at de må være i stand til å slåss mot det onde på det ondes premisser uten selv å bli onde. Som offiser er jeg innforstått med at jeg må kunne både selv utføre, så vel som nære en kultur som gjør at andre kan og vil utføre, handlinger som vi under normale omstendigheter anser som umoralske, for å oppnå et høyere gode. Spørsmålet blir, som Jean-Paul Sartre problematiserer i skuespillet *Les mains sales*, om man er nødt til å bli skitten på hendene for å gjøre den jobben som forlanges. Hvis man må bli skitten på hendene, blir det neste spørsmålet om det fins hansker som kan beskytte og tas av etter at jobben er gjort, eventuelt om skitten lar seg vaske bort, eller om man ender opp som Macbeth, hvis hender selv ikke den store Neptuns hav kunne vaske rene.

For å undersøke dette benyttes Ahmad Shah Massoud som studieobjekt. Massoud er et godt utgangspunkt, fordi fortellingen om ham er nettopp en legende om en som lykkes med å utkjempe en kamp for det gode på det ondes premisser, uten selv å bli korrumpert. Hans kongstanke var å samle afghanerne i én stat som skulle være uavhengig av andre stater og som kunne klare å balansere de etniske gruppernes samliv på en bærekraftig, fredelig og fruktbar måte.

Massoud er også egnet fordi det fins en del litteratur om ham, som både beskriver ham som politisk operatør, men også som person. Han ble drept i 2001, dermed er det noe distanse mellom samtiden og ham. Likevel var han en sentral aktør i en konflikt som fortsatt i høyeste grad er i live. Dette er utfordrende med tanke på hvilken objektivitet som kan forventes fra kildene om ham, da hans mytos er en levende del av det politiske landskapet den dag i dag. På den andre siden er dette med på å gjøre oppgaven mer levende og den kan forhåpentligvis engasjere leserne. Dødsdagen 9. september er nasjonal høytidsdag i Afghanistan og utløste senest i 2017 demonstrasjoner mot det ene og det andre. Det ene er det nåværende regimet som ikke klarer å gripe landet og etablere stabilitet, mens det andre er Massouds erkerival Gulbuddin Hekmatyar, som i løpet av det siste året virkelig har kommet tilbake på scenen i Afghanistan etter mange år i kulissene.

I første omgang undersøkes det om Massoud viser evne og vilje til å praktisere et effektivt politisk håndverk for å oppnå resultater. Med tanke på oppgavens hensikt

vil jeg naturligvis rette denne delen inn mot områder av Massouds virke som nettopp utfordrer alminnelig god moral.

I neste omgang vil jeg undersøke Massoud med Aristoteles sine briller, dels for å undersøke i hvilken grad han fremstår som korrumpert av ondskapen han opererer i, dels for å danne et inntrykk av om en dydig fremferd kan synes å ha en hanskefunksjon.

Avslutningsvis tar jeg et overblikk og sammenfatter innsikter de forskjellige undersøkelsesperspektivene har avdekket, samtidig som jeg drøfter kort rundt de viktigste motsetningene som synes uavklart.

2 Problemstilling

Det overordnede problemet jeg vil undersøke er om det lar seg gjøre å være en effektiv leder i en brutal politisk kontekst, uten at det nødvendigvis følger at personen som helhet må brutaliseres og korrumpes. Problemstillingen spisser dette ytterligere ved å rette undersøkelsen mot Massouds tilfelle, samtidig som den bruker Machiavelli og Aristoteles som utgangspunkt for å undersøke de to dimensjonene.

Problemstilling

Klarer Ahmad Shah Massoud å operere machiavellisk som leder og samtidig være aristotelisk som person?

Underproblemstilling 1

I hvilken grad bruker Massoud moralsk tvilsomme machiavelliske metoder for å oppnå effekt som motstandsleder?

Underproblemstilling 2

I hvilken grad opptrer Massoud som en dydig person etter en aristotelisk forståelse?

3 Biografi

3.1 Oppvekst

Et markant trekk ved Afghanistan, er at det er et multietnisk land. Etnisitet og vektingen mellom disse er en betydelig faktor i afghansk politikk. Derfor er alt tallmateriale knyttet til etnisk fordeling i Afghanistan omstridt. De største etnisitetene er dog pasjtunere, tajiker og hazarer og det er antatt at disse gruppene utgjør henholdsvis ca 40, 30 og 15% av befolkningen (Barfield, 2010, s. 29).

Ahmad Shah Massoud var av tajikisk herkomst og ble født i 1953 i Jangalak i Pansjirdalen (Grad, 2009, s. xvi). Pansjir er en over 100 km lang strategisk korridor i hjertet av fjellkjeden Hindukush. Området er nøkkelen til å forflytte betydelige styrker mellom sør og nord i Afghanistan, og har alltid vært porten til Kabul for angriper nordfra (Kaplan, 2001, s. 38). Familien til Massoud hadde en klar forankring og tilhørighet til Pansjir, men som barn opplevde han likevel store deler av landet. Hans far var oberst i den afghanske hæren og hadde et tjenestemønster som bød på mye flytting, til tross for at faren tjenestegjorde i en rolig periode i Afghanistans historie (Coll, 2005, s. 108). Selv om moren manglet Massouds fars formelle utdanning, var hun opptatt av at alle de åtte barna hennes – døtre, så vel som sønner – skulle lære. Selv kom hun fra en advokatfamilie og lærte seg selv å lese og skrive (s. 109). Massoudbarna gjorde det generelt godt på skolen, men moren var ikke mild i sine krav. Hun presset dem alltid lengre, samtidig som hun insisterte på at faren måtte sørge for at barna også lærte å skyte, ri og utvikle politiske ferdigheter (Grad, 2009, s. 4). Massoud har sagt at hun er det eneste mennesket han noensinne har fryktet (Coll, 2005, s. 109).

Da Massoud ble tenåring fikk familien mer eller mindre fast bopel i Kabul. Han studerte ved et fransksponset elitegymnas, hvor han gjorde det så bra akademisk og språklig, at han fikk stipend til å studere på høyskole i Frankrike. Han avslø til alles overraskelse dette, da han var motivert til å gå i farens militære fotspor. Faren hadde dog ikke sterke nok forbindelser til å få ham inn på noen av de bedre militære skolene. Massoud endte i stedet opp som student ved Polyteknisk Institutt i Kabul (s. 109). Fra slutten av 1960-tallet ble samfunnet gradvis mer polarisert og universitetsmiljøene var sentrale arenaer for radikaliseringsprosessen. Radikaliseringsprosessen foregikk hovedsakelig langs to konkurrerende linjer: islam og kommunisme (s. 110).

Burhanuddin Rabbani (1940-2011) var den lærde lederen for Jamaat-e-Islami (Det islamske samfunn). Rabbani var universitetsutdannet i Kabul innen teologi og islamsk juss. Han dro videre til Kairo og oppnådde en høyere grad innen islamsk filosofi ved Al Azhar-universitetet i Kairo (Emadi, 2010, s. 171). Dette forklarer Det islamske samfunns tydelige idémessige bånd til Det muslimske brorskap i Egypt (Coll, 2005, s. 112). Massoud lot seg inspirere av de religiøse strømningene generelt og Rabbanis lære fikk spesiell gjenklang hos ham (s. 113).

3.2 Bevæpning

Da kommunistene tok makten ved kupp i 1973, gjorde de slutt på en periode med et relativt stabilt monarki, som hadde vart i flere tiår (Oxfam International, 2009, s. 7). Massoud tok som medlem i Den muslimske ungdomsorganisasjonen del i Rabbanis initiativ til å skaffe våpen og organisere seg for å gjøre motstand. Disse forsøkene brøt tidlig sammen, stilt ovenfor det nye regimets besluttsomme innsats for å rydde opp. Rabbani og Massoud kom seg unna og trakk over til Pakistan (Coll, 2005, s. 114). Det nye regimet i Kabul støttet kommunistiske dissidenter blant den pasjtunske befolkningen i Pakistan. Pakistanerne la derfor som motreaksjon til rette for at gruppene som ville ta opp kampen mot Kabul-regimet kunne komme tilbake på banen i Afghanistan (Emadi, 2010, s. 95).

Gulbuddin Hekmatyar (f. 1947) hadde som Massoud bakgrunn fra studentmiljøet knyttet til ingeniørutdanning i Kabul. Han var blant de tidligste som tok til handling. I 1973 satt han i fengsel, p.g.a. hans involvering i drapet på en maoist og organisering av protester ved universitetet (Coll, 2005, s. 113). Han kom seg ut og sluttet seg til Rabbanis leir i Pakistan. Han ledet planleggingen av et opprør mot regimet i 1975. Massoud fikk i oppdrag å dra til Pansjir og mønstre støtte til opprøret der. Hele foretaket mislyktes og dannet splid blant eksilafghanerne. En viktig konsekvens var at Hekmatyar brøt ut fra Det islamske samfunn og dannet Hezb-e-Islami (Det islamske parti) og fikk med seg pasjtunerne. Dermed fikk Det islamske parti en tydelig pasjtunsk signatur, samtidig som Rabbanis Det islamske samfunn ble dominert av tajikere (s. 114). Etter hvert kom Hekmatyar til å bli Massouds hovedrival, til tross for at de i utgangspunktet slåss mot den samme fienden (s. 119).

Massoud fortsatte å støtte Rabbani på strategisk nivå, men på det operasjonelle nivået gjorde erfaringene fra 1975 at han besluttet å opptre uavhengig – både av

andre afghanere og pakistansk etterretning (ISI), som begge hadde falt gjennom i hans øyne (s. 114).

3.3 Løven fra Pansjir

Massoud bestemte seg for å kjempe mot regimet for egen kraft. Han reiste i 1978 tilbake til Pansjir bestemt på å få i gang en selvstendig militær bevegelse. (Coll, 2005, s. 114). Han fikk stor oppslutning og etter hvert like stor – eller større – oppmerksomhet fra sovjeterne. Sovjeterne rykket julaften 1979 inn i Afghanistan med sine militære styrker, for å hindre det afghanske kommunistregimets fall. Sovjeterne var fullstendig avhengig av Salang-passasjen i Pansjir for å forsyne Kabul landeveien fra Sovjetunionen (s. 115). Sovjetiske kolonner bevegde seg derfor stadig gjennom dalførene, selv om de ofte ble angrepet og overrent. Dette ga Massoud en nærmest endeløs tilgang på våpen, ammunisjon og militært utstyr. Samtidig klarte han stadig å manøvrere geriljastyrken sin unna de voldsomme sovjetiske operasjonene mot ham. Den sjette store offensiven mot Massoud siden 1980, ble gjennomført høsten 1982. 10 000 sovjetiske soldater og 4 000 afghanske regjeringssoldater, støttet av stridsvogner, kamphelikoptre og jagerfly forsøkte å komme ham til livs (s. 116). Nok en gang mislyktes de og tilnavnet *Løven fra Pansjir* ble sementert, samtidig som *Pansjir* hadde blitt et kamprop selv utenfor Afghanistan (s. 117).

Tajikene er mindre tribalistiske enn mange andre etnisiteter i Afghanistan. De har derfor større tilbøyelighet til organisering slik vi kjenner det i Vesten. Dette var med på å gjøre det mulig for Massoud å mønstre flere tusen mujahediner under våpen tidlig i konflikten (Kaplan, 2001, s. 38). Fra den spede begynnelse med 30 mann i 1978 og tusen mann under våpen i 1980 (Coll, 2005, s. 116), førte han på slutten av 80-tallet kommando over en styrke på opp mot femti tusen motstandskjempere – den største geriljastyrken i Afghanistan (Kaplan, 2001, s. 38).

3.4 Motstandskamp og rivalisering

Selv om Massoud hadde klart å beskytte sin militære kapasitet mot de stadige offensivene, nærmet belastningen seg det utålelige for sivilbefolkningen, pga raserte jordbruksmarker og husdyrbesetningene som hadde blitt slaktet ned (Coll, 2005, s. 118).

Det var ikke bare kommunistene som krevde oppmerksomhet. Rivalisering mellom de forskjellige opprørsgruppene tok seg gradvis opp. Hans tidligere kumpan Hekmatyar hadde etter hvert blitt hans største rival. Hekmatyar hadde god ressurstilgang med CIA og ISI i ryggen. Han kjørte en nådeløs og uforsonlig linje i egen organisasjon og kategoriserte rivalene sine med letthet som frafalne muslimer (Coll, 2005, s. 120).

Motstandsgrupperingene posisjonerte seg for å forberede seg på kampen om dominans i kjølvannet av kommunismens fall. Denne posisjoneringen innebar titt og ofte direkte konfrontasjoner eller hendelser som var blodige på forskjellige måter. Eksempelvis gjennomførte Hekmatyar en rekke attentater mot viktige ledere i Massouds organisasjon (AIHRC, 2012, s. 169).

I 1983 sjokkerte Massoud omverdenen; han inngikk våpenhvile med sovjeterne og regimet (Coll, 2005, s. 118). Dette ga ham mulighet til å gi sivilbefolkningen skikkelig pusterom til å rekondisjonere, samtidig som han kunne konsolidere sin egen militære innsats mot utfordrere som Hekmatyar. Første tegn på at våpenhvilen kom til å bryte sammen, var et mislykket attentatforsøk subsidiert av sovjeterne på våren 1984 (s. 121). I kjølvannet av dette ble det iverksatt nye store sovjetiske operasjoner i Pansjir, med store mengder helikoptre og bakke- og spesialstyrker (s. 122).

De siste sovjetiske troppene trakk ut av Afghanistan i februar 1989 (Kalinovsky, 2011, s. 178). Nær sagt alle parter forventet at det afghanske kommunistregimet skulle falle mer eller mindre automatisk i kjølvannet av dette. CIA og ISI økte presset på mujahedingruppene de støttet økonomisk for å fremskynde fallet, men til alles overraskelse klarte regimet å holde stand (s. 182). Sovjetunionen opprettholdt den økonomiske støtten til kommunistregimet, men etter Sovjetunionens endelige kollaps i 1991, ble Samveldet av uavhengige stater (SUS) og USA bilateralt enige om å kutte pengestøtten til henholdsvis kommunistregimet og mujahedingruppene (Coll, 2005, s. 232). Dette førte til at regimet måtte kaste inn håndkleet i løpet av april 1992 (Oxfam International, 2009, s. 9).

3.5 Borgerkrig og Taliban

Etter regimets fall barket mujahedingruppene for alvor sammen. Det var en rekke autonome grupper, men en av hovedfrontene sto mellom Det islamske samfunn

(Rabbani og Massoud) og Det islamske parti (Hekmatyar). I perioden 1992-1996 preget borgerkrigen Afghanistan vel så mye som den kommunistiske perioden. Perioden var preget av harde kamper i byene – frontlinjene buktet seg mellom kvartalene i den folkerike hovedstaden Kabul – og andre menneskerettighetsbrudd; forsvinninger, drap, massakrer, voldtekt, osv. (s. 10).

Taliban kom inn på banen fra sidelinjen. De harde kårerne under borgerkrigen svekket både mujahedingruppenes legitimitet i befolkningen så vel som deres kampkraft (s. 10). Saudi-Arabia så seg tjent med å omplassere og forsterke pengestrømmene sine til Taliban. På den måten kunne de støtte en bevegelse i tråd med den ultrakonservative wahabismen, samtidig som det ga de mest ytterliggående undergrunnsselementene som opererte på saudisk jord – f.eks. al-Qaida – et annet sted å basere sin virksomhet (Emadi, 2010, s. 192).

Taliban hadde stor militær fremgang og ble stort sett ønsket velkommen av befolkningen, fordi de bragte med seg ro og orden. Stemningene endret seg dog ganske snart, ettersom Taliban viste uovertruffen evne og vilje til å håndheve en høyst drakonisk forståelse av islamsk lov (Oxfam International, 2009, s. 11).

Massoud og en rekke andre mujahedingrupper trakk seg nordover, hvor Massoud samlet disse under ett flagg. Alliansen kalte seg selv Den forente fronten – en form for programerklæring i seg selv – men ble kjent for omverdenen under tilnavnet Nordalliansen (s. 12). bin Laden hadde etablert seg i Afghanistan sammen med Taliban i 1996. Han støttet Taliban økonomisk og presset på for å få beseiret Nordalliansen, slik at al-Qaida skulle ha en solid og stabil base å operere ut fra. Massoud i spissen for Nordalliansen ville være et egnet utgangspunkt for en amerikansk reaksjon på de planlagte terrorangrepene; derfor var det maktpåliggende å fjerne eller svekke disse i størst mulig grad. Taliban presset stadig på militært og to arabiske operatører fra al-Qaida forkledd som TV-journalister, lyktes to dager før tvillingtårnene ble angrepet med å drepe Massoud med en bombe (Emadi, 2010, s. 192).

4 Metode

4.1 Ulike typer vitenskap

Naturvitenskap har lange institusjonelle tradisjoner. Ved Platons Akademiet var studiet av matematikk sentralt og likeså hadde naturstudiene en sentral plass ved Aristoteles sitt Lykeion (Amundsen, 1998, s. 105). Naturvitenskapen kan dessuten vise til en rekke håndfaste og imponerende resultater; f.eks. da Edmund Halley (1656-1742) viste seg i stand til å beregne kometen som bærer hans navns gjenkomst 75 år etter at han studerte den i 1682. Det var en ubetinget triumf for Newtons fysikk og de naturvitenskapelige metoder (Krogh et al., 2003, s. 103).

Da ånds(og sosial-)vitenskapene i større grad søkte å finne sin plass ved universitetene utover 1800-tallet, sto deres tilhengere ovenfor en stor utfordring. Da vitenskapen først og fremst definerte seg ut fra bruken av hypotetisk-deduktive metoder og dens evne til å forutsi fenomener, måtte åndsvitenskapenes tilhengere enten lykkes med å underkaste seg naturvitenskapens rammebetingelser eller begrunne at det fantes en annen gren av vitenskap – med egne metoder (s. 103).

Det ble gjort mange forsøk på å tilpasse seg naturvitenskapen; Renan trakk f.eks. paralleller mellom kjemi og «ordenes og stavelsernes kjemi»; Taine sammenlignet kunststudier med biologiens studier av naturens «kunstverker», osv. Disse forsøkene på å passe inn åndsvitenskapene til et naturvitenskapelig rammeverk ble betegnet som positivisme (s. 105).

Den andre retningen – som skuet mot formuleringen av en annen vitenskapsgren – tok utgangspunkt i at enkeltfenomener, f.eks. et individ eller en historisk periode, krevde og fortjente en annen tilnærming (s. 106). Johann Gustav Droysen (1808-1884) hevdet at skillet mellom de to grenene i vitenskapen kunne knyttes til den grunnleggende forskjellen mellom grenenes objekter. Giambattista Vico (1668-1744) hadde allerede pekt på skillet mellom studieobjektene som hadde opphav i mennesket versus Gud/naturen (s. 101). Droysen moderniserte og utviklet dette ved å hevde at åndsvitenskapene var knyttet til å *forstå* resultater av menneskelig virksomhet, mens naturvitenskapene skulle kunne *forklare* naturfenomenene, da disse sistnevnte ikke var frembragt av bevisste vesener, og således ikke ga mennesket noe utgangspunkt for å *forstå* dem som *uttrykk for noe* (s. 107).

Droysens arbeid var viktig inspirasjon for Wilhelm Dilthey (1833-1911), som

jobbet videre med hans teser og i den sammenheng dessuten trakk den hermeneutiske tradisjonen frem i lyset igjen (s. 232).

Meningsbrytningen mellom disse to retningene benevnes positivismedebatten og pågår stadig og vil formodentlig fortsette inn i fremtiden. Ved stridens kjerne ligger spørsmålet om hvor grunnleggende forskjellene mellom naturvitenskap og åndsvitenskap egentlig er (s. 118). I moderne sammenheng er det spesielt den debatten som har foregått siden 1960-tallet som kalles positivismestrident (s. 111).

De som i positivismestrident fikk merkelappen positivister, ble ofte tillagt et mer ytterliggående standpunkt enn de hadde (s. 117). Kritikerne av positivistene beskrev deres standpunkt bl.a. slik: (a) kun det som kan sanses kan undergå vitenskapelige undersøkelser, (b) anvendt i psykologien var det kun det som angikk sinnet som kunne observeres og beskrives av ytre observatører man kunne benytte seg av til vitenskapelige formål (s. 112) og at (c) all tenkning må følge et naturvitenskapelig mønster, da kun slik type vitenskapelig erkjennelse er ordentlig erkjennelse (s. 113).

Karl Popper (1902-1994) ble ofte oppfattet som en erkepositivist. Han hevdet at det bare fantes én vitenskapelig metode, men samtidig hadde han et syn som sa at alle data er teoriavhengig og korrigerbare i lys av ny viten. Men det var altså synet på at det var én metode for all vitenskap – metodologisk enhet – som gjorde ham til en sentral antagonist hos positivismekritikerne (s. 113).

Positivismekritikernes sentrale punkter er at (1) det er ikke mulig å beskrive mennesket tilfredsstillende eller utfyllende med naturvitenskapelige begreper, samt at (2) åndsvitenskapene er rettet mot en virkelighet forskerne selv er en del av, mens det er ikke tilfelle for naturvitenskapen. En sentral norsk positivismekritiker var Hans Skjervheim (1926-1999). Hans begreper *deltager* og *tilskuer* sporer tilbake til Droysens *forstå og forklare*; det å forholde seg til *det du er en del av* og *det du kan betrakte fra utsiden* (s. 114). At man er en del av den virkeligheten man studerer, fordrer at man tar hensyn til nettopp det i forskningen. Å ha en slik kritisk tilnærming er således et ekstra krav i åndsvitenskapene (s. 115). Dette kravet om selvrefleksjon har blitt stående som sentralt for positivismekritikerne (s. 116).

Positivismedebatten, særlig sett fra kritikernes ståsted, har ikke bare metodiske, men også viktige filosofiske dimensjoner (s. 117). Et alvorlig ankepunkt

Skjervheim fører mot positivisme, er at positivistiske anstrengelser for å objektivere (og derved determinere) psyken, stimulerer menneskets tilbøyelighet til å flykte fra friheten, ved i den sammenhengen å kunne peke på arv og miljø som determinanter (1996, s. 74). Dette kan også skje på samfunnsnivå (s. 79).

4.2 Hermeneutikk

Hermeneutikk kan forstås som en systematisk teori om tolkning og forståelse av tekster (Krogh et al., 2003, s. 219). En viktig driver i begynnelsen av den hermeneutiske tradisjonen, sprang ut fra behovet teologer ofte opplevde for å kunne legitimere tolkninger av religiøse tekster. Skrifter som Homers verker, Toraen og Bibelen kunne ved utelukkende bokstavelig lesing i en del tilfeller fremstå som lite troverdige for publikum, samt at bokstavelig lesing kunne tyde på at det var en del inkonsistens i den moralske doktrinen de lærde mente totaliteten i verkene stod for (s. 217-219).

Friedrich Ast (1778-1841) beskrev i 1808 et sentralt begrep, nemlig den hermeneutiske sirkel (fig 1). Begrepet var nytt, men idéen er gammel i den hermeneutiske tradisjon. Poenget er at under arbeidet for å forstå en tekst, må delene ses i lys av helheten og omvendt (s. 224). Aller viktigst var det første: å forstå delene ut fra helheten. Hvis ikke, ville risikoen være stor for å feiltolke grovt (s. 225).

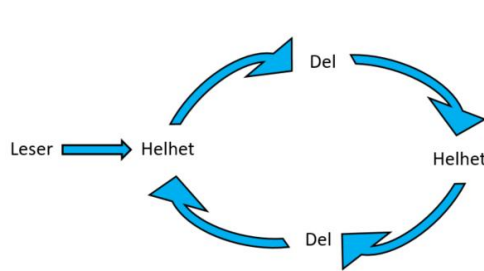

Fig. 1

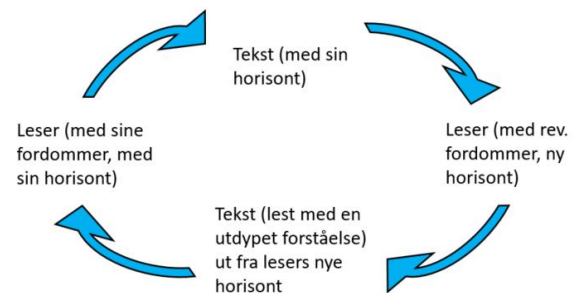

Fig. 2

(Krogh et al., 2003, s. 225; s. 249)

Friedrich Schleiermacher (1768-1834) søkte å gi hermeneutikken et ordentlig filosofisk grunnlag. Konsekvenser av dette er bl.a. at hans perspektiv på hermeneutikk i større grad blir en allmenn teori om forståelse (s. 226), som omfatter all menneskelig kommunikasjon (s. 229). Han pekte dessuten på at hermeneutikk var ikke noe å gripe til bare når man ante at det kunne være vanskelig å oppnå forståelse, men at all forståelse krevde kontinuerlig fortolkning (s. 228).

Hans-Georg Gadamer (1900-2002) hadde et strengere syn på hermeneutikkens primære arbeidsflate; nemlig at den angikk trykte tekster – riktignok i alle mulige varianter (s. 229). Gadamers *Wahrheit und Methode* er i vår tid det samlende verk innen hermeneutisk tradisjon (s. 235) – ikke nødvendigvis fordi alle er enige i dette verket, men fordi alle debattanter har vist seg å måtte ta stilling til det (s. 236).

Et sentral poeng ved Gadamers utgangspunkt, er at han ikke betrakter hermeneutikk som åndsvitenskapenes metode – han betrakter det ikke som en metode overhodet (s. 241). Det er noe mer grunnleggende og omfattende enn metode. Det dreier seg i stedet om et grunntrekk ved det å være menneske, nemlig forståelse, som bl.a. er en forutsetning for å kunne lære seg metoder, det være seg natur- eller åndsvitenskap (s. 240).

Gadamer forstår fordommer på en nøytral måte; ikke uberettigede og uholdbare oppfatninger, men oppfatninger som er utviklet på forhånd (s. 244). Fordommene er ikke støy som står i veien for vår forståelse. De er snarere forutsetninger for å forstå. Selv om dette ikke gir oss et grunnfjell å stå på – slik Descartes søkte med sin altomfattende tvil – gir det oss *noe* å stå på (s. 245). Fordommene gir oss muligheten til å komme inn i den hermeneutiske sirkel, hvor samspillet mellom tekst og leser stadig utvikler forståelsen og påvirker leserens perspektiv (s. 246) (fig. 2).

Alle fordommer er ikke formålstjenlige. Gadamer skiller mellom legitime og ikke legitime sådanne. Kritikk og korrigerende av fordommene er det som ifølge ham muliggjør en forbindelse mellom ens egen periode og en annen (s. 246). Den samlede mengden av fordommer og førforståelse vi besitter danner en helhet vi ikke kan ha full oversikt over; den danner en *horisont* (s. 247). Selv om vi alltid er innenfor en horisont, er vi ikke fanget av den – den kan utvides og nye ting kan avdekkes. Individet har sin egen horisont, men det fins også felles horisonter, f.eks. innenfor en kultur eller et fagmiljø. De felles horisontene er sentrale, for forskjellen mellom disse og de strengt personlige hjelper oss å sortere ut hvilke fordommer som er legitime eller ei (s. 248). Akkurat som vi trenger fordommer for å komme oss inn i den hermeneutiske sirkel, er det nødvendig at det finnes en tilknytning mellom vår egen horisont og horisonten til verket som skal forstås (s. 253). Det kreves altså en virkningshistorie, for at en historisk forståelseshorisont skal virke inn på oss. Ved hjelp av den kulturelle overleveringen i tradisjonene,

forplanter denne virkningshistorien seg frem til samtiden (s. 254). Når fordommer og virkningshistorie er tilstede, kan den hermeneutiske sirkel føre leseren til en horisontsammensmelting (s. 248) (fig. 2). Dette innebærer riktignok ikke at horisontene noen gang kan forenes *fullt ut* (s. 253). Thomas Krogh utbroderer forståelsen av Gadamer og foreslår at det kan lønne seg å snakke om en *spiral*bevegelse i stedet for en *sirkel*bevegelse. Dette får på en klarere måte frem at prosessen har en tredje dimensjon; en fremdrift der sirkelbevegelsen i den hermeneutiske sirkel borer seg inn og at forståelseshorisonten på den måten hele tiden endrer seg (s. 259).

Jeg vil henstille leseren til å ha nettopp dette bildet i bakhodet under lesing av teksten i denne oppgaven. Etter hvert som vi beveger oss gjennom teksten legges nye innsikter til og disse vever seg inn i bakteppet vi ser nye deler av teksten mot.

4.3 Kildekritikk

Steve Colls *Ghost Wars* er en sentral kilde brukt i denne oppgaven. Coll er dekan for journalistfakultetet ved Columbia-universitetet. Han er dessuten professor i journalistikk og har selv svært lang erfaring som journalist og forfatter. Blant de mange prisene han har vunnet er to av dem Pulitzer-priser. Den ene av disse fikk han nettopp for *Ghost Wars (Pulitzer Prize for General Non-Fiction)* (Columbia University, 2018).

En annen sentral kilde for oppgaven er den argentinske forfatteren Marcela Grads bok om Massoud. Den gir en unik og fruktbar vinkel, fordi den er skrevet i et spesielt format: den presenterer et mylder av sitater og utsagn fra personer som *kjente* Massoud. Til sammen er det snakk om 53 informanter, som fordeler seg grovt i tre kategorier: diverse prominente afghanere, familie & nære venner og internasjonale journalister (Grad, 2009, s. 292-299).

Til tross for at det er en del bredde i Grads utvalg av informanter, er det i utgangspunktet åpenbare problemer heftet til bruken av boken. Hun innleder riktignok selv med et dementi, hvor hun forteller at hennes misjon om å skape et portrett så nærme innpå mannen som mulig, ikke har latt seg gjøre på en upartisk måte. Jeg har valgt å fokusere på utsagnene fra de internasjonale journalistene (fra Brasil, Frankrike, Japan, Storbritannia og USA), samt professor Michael Barry (Princeton), da mange av de afghanske informantene fortsatt er politiske aktører i Afghanistan og i mindre grad er rimelig å se på som objektive. I enkelte tilfeller er

det dog vanskelig å unngå helt å bruke utsagnene til de afghanske informantene for å kunne komme nært nok de sidene ved Massoud som oppgaven søker å undersøke. Jeg vil oppfordre leseren til å ha Grads dementi i mente ved disse forekomstene i oppgaven.

Resten av faktakildene som har blitt brukt har et visst mangfold i forfatterbakgrunn, som sannsynligvis reduserer sjansen for at fakta er forstått på feil grunnlag. Herunder nevnes den afghanske forskeren Hafizullah Emadi (universitetet i Honolulu), den russiske forskeren Artemy M. Kalinovsky (universitetet i Amsterdam), den amerikanske forskeren Thomas Barfield (universitetet i Boston) og den amerikanske journalisten og forfatteren Robert D. Kaplan.

Teoretisk litteratur som er brukt i oppgaven stammer hovedsakelig fra pensumlitteratur fra studieprogrammet *Ledelse; makt og mening*, samt artikler/tilsv. fra anerkjente/fagfellevurderte tidsskrifter/tilsv. Enkelte sentrale rapporter fra større internasjonale organer (Oxfam International og International Crisis Group), samt Afghanistan Independent Human Rights Commission er også brukt som en del av datagrunnlaget.

4.4 Forforståelse

I det meste av min militære karriere, har konflikten i Afghanistan vært et dominerende bakteppe. Jeg har selv tjenestegjort en periode i den NATO-ledede International Security Assistance Force i Afghanistan. Dermed hadde jeg før arbeidet med oppgaven en del kjennskap til forholdene i landet og dets generelle historie, både fra litteratur og egne erfaringer.

Den afghanske nasjonalhelten Ahmad Shah Massoud er en person jeg hadde overfladisk kunnskap om, men jeg lot meg fascinere av historien om en mann som gjennom standhaftighet kunne lede motstandskjempere gjennom tiår med vanskelige forhold, i et landskap av hurtig skiftende allianser fra høyeste til laveste nivå. Jeg har tenkt at for å overleve som krigsherre i Afghanistan, må det ha vært nødvendig å utføre en god del skitne handlinger. Samtidig var jeg kjent med at det var et edelt mytos rundt Massoud – en helt sjelden motstandsleder: fryktløs, reflektert, dypt religiøs – men med et progressivt samfunns- og kvinnesyn, selvoppofrende og nobel.

En viktig motivasjon for valget av Massoud som studieobjekt har således vært å oppnå en bedre innsikt i hvem Massoud egentlig var, for å forstå mer om i hvilken grad det er mulig å være både god og effektiv i et miljø preget av ondskap.

I løpet av arbeidet med oppgaven har forståelsen av Massoud endret seg en del, men ikke entydig i én retning. Den mørke siden ved ham virker ikke så total; det er mer snakk om gråtoner, men det er noen flekker og felter på lerretet som kan være til dels svært mørke. De gode sidene ved Massoud har vist seg å være mye kraftigere og bestandige over tid, enn jeg hadde forventet. Intellettet, levemåten hans og hvordan han utøver sitt praktiske og direkte lederskap virker så overbevisende at det er lett å tenke hen mot at det må være blendverk. Samtidig er disse sidene så gjennomgående beskrevet fra så mange hold, at det ikke uten videre kan avskrives.

5 Drøfting

Etikkprofessoren Joseph L. Badaracco ved Harvard-universitetet sier at å lede, endre og forsvare en organisasjon til syvende og sist blir en måte å leve på. Det krever visse dyder, det fører med seg risiko for en rekke laster og det former mennesker på visse måter (1997, s. 119).

I første omgang er det den delen av gjerningen til Massoud som synes å inneholde den høyeste risikoen for å forme ham mot det lastverdige som undersøkes.

5.1 Massoud og machiavelliske metoder

Underproblemstilling 1

I hvilken grad bruker Massoud moralsk tvilsomme machiavelliske metoder for å oppnå effekt som motstandsleder?

5.1.1 Forforståelse

Ved inngangen til den første hermeneutiske spiralbevegelsen, ligger en forforståelse om at det er nødvendig av og til å utføre handlinger man normalt betrakter som onde, for å fungere som en effektiv politisk aktør. De teknikker som er effektive har ingen moralsk dimensjon i seg selv – deres hensiktsmessighet bedømmes utelukkende ut fra hvorvidt de er effektive eller ei. Den moralske dimensjonen er knyttet til målet; hvis de effektive teknikkene brukes for å oppnå

det gode, kan utførelsen betraktes som moralsk god, gitt at målet monnelig veier opp for midlenes onde konsekvenser. En viktig bekymring knyttet til dette, er at siden det ikke synes å være en årsakskobling mellom det som er effektivt og det som er godt, så er det ei noe hinder for å gjøre det effektive i det ondes tjeneste.

5.1.2 Machiavelli og *Fyrsten*

Niccolò Machiavellis (1469-1527) *Fyrsten* har et rykte på seg for å være selve ikonet på idéen om at det i politikken fins en verktøykasse med skarpe sagblad og solide hammere, som i seg selv er nøytrale virkemidler. Verktøyene er til stor nytte for den som vil bygge til gagn for samfunnet, men likeså for den som vil bruke dem til å bryte seg inn i hvelvet og stikke av med kontantbeholdningen. I tillegg er det slik at uansett om de brukes for godt eller vondt, må man regne med noen bøyd spiker og noen skjeve kapp her og der.

Machiavelli levde i en begivenhetsrik periode i renessanse-Italia og var tilstede ved en rekke viktige politiske hendelser og arenaer. Til slutt endte han dog opp som forvist til sitt landsted utenfor Firenze. *Fyrsten* ble skrevet i dette nokså lokale eksilet og ble dedikert til Firenzes nye herskere, Medici-familien. Med andre ord kan man se på verket som en form for jobbsøknad, ved at han proklamerer at han bedre enn de fleste vet hvordan maktspillene foregår og dermed vil være en utmerket rådgiver for de nye makthaverne (Bjartveit, 2004, s. xv-xvi). Samtidig er hans vedvarende leserkrets et bevis for at disse beskrivelsene var gyldige og fortsatt synes å være det. Han har hatt en sentral plass i bokhyllen til både militære og sivile ledere – så vel makthavere som ledere av den revolusjonære og opposisjonelle sorten (Bingen, 2004, s. 13).

Machiavellis forfatterskap er mye bredere enn *Fyrsten*, men det er tankegodset fra dette verket som i grunn er opphavet til begrepet machiavellisme. *Fyrsten* er en håndbok skrevet til *den nye fyrste* – en som vil gripe makten og holde på den. Den er skrevet i en kontekst der Machiavelli appellerer til at noen må ta på seg å samle Italia, fordrive de forstyrrende og opprivende kreftene som hjemsoekte landet. På denne måten ville det på sikt bli lagt til rette for å utvikle en republikk etter romerske idealer; med stabilitet og vekst i samfunnet som gevinst (s. 15).

Situasjonen finner en sterk analogi til Massoud; hans kongstanke var å samle afghanerne i én stat uavhengig av andre stater og som kunne klare å balansere de etniske gruppenes samliv på en bærekraftig, fredelig og fruktbar måte (Coll, 2005, s. 576).

I følge doktrinen for nye fyrster, lar ikke et politisk liv seg forene med et moralsk liv; å være effektiv i politikk innebærer både å kultivere og hele tiden fremvise umoral (Tillyris, 2015, s. 64). Elementer av egenskapene Machiavelli foreskriver for fyrstene er ikke nødvendigvis fullstendig på hell med det som ellers anses som forbilledlige dyder. Aristoteles trekker frem både tapperhet og besindighet som viktige dyder i det gode liv (2012, s. 73). Machiavellis fyrste er også i utgangspunktet tjent med slike dyder. Han gir riktignok noen tydelige svar på hvilken side av middelveien du skal falle på, hvis middelveien ikke er formålstjenlig: «... det er bedre å være uvøren enn forsiktig;...» (Machiavelli, 2004, s. 130).

Siden denne teksten er ute etter å utforske hvorvidt rollen som ny fyrste korrupperer Massouds karakter, har særlig hendelser o.l. som tydelig synes å ha mørke dimensjoner blitt trukket frem i dette kapittelet.

5.1.3 Machiavellis og Massouds epoker

Det skiller 500 år mellom den politiske virkeligheten Machiavelli skrev i og den Massoud opererte i. Det er omtrent to tiår siden Massoud ble drept; det er likevel nært nok til at man kan si at han levde og virket i vår tid. Det er vanlig å mane til forsiktighet og varsomhet, når man skal nyttiggjøre seg Machiavellis perspektiver i vår tid, da vår tids ledere beveger seg i et helt annet landskap enn Machiavellis fyrster (Bjartveit, 2004, s. xiv). Dette er sannelig riktig, hvis vi skal bruke Machiavellis perspektiver til å oppnå direkte innsikter om norske maktdynamikker på begynnelsen av det 21. århundre. Massouds Afghanistan, derimot, er langt fra ulikt Machiavellis Italia. I begge tilfeller er det snakk om anarkiske samfunn med et komplisert maktbalansesystem mellom bystater, teokratier og krigsherredømmer (Knutsen, 2013, s. 623). I begge tilfeller er dessuten stormakter et viktig forstyrrende element – Frankrike og Spania i Italia, Pakistan og USA i Afghanistan (s. 624).

En forskjell som trekker Afghanistan nærmere vår norske virkelighet er den omkringliggende globale situasjonen og det humanistiske paradigmet de toneangivende delene av verdenssamfunnet har befunnet seg i over tid (Knutsen, 2013, s. 624). På den andre siden beveger brutaliteten i Afghanistan Massouds kontekst ikke bare unna den norske virkeligheten, men kanskje til og med hinsides Machiavellis samtid. Våpnene som tilhører regimene og krigsherrene i Massouds epoke er langt mer potente enn middelalderens, med et større omfang av både

utilsiktet, så vel som tilsiktet, vold mot sivile. Eksempelvis stilte sovjeterne ved en anledning på begynnelsen av 1980-tallet opp 600 mennesker og knuste dem til døde med stridsvogner (Kaplan, 2001, s. 39). På slutten av 1990-tallet var det ikke så mye brød i Kabul, men det skortet ikke på sirkus. På fredager ble kriminelle henrettet – f.eks. for å ha bedrevet utroskap – foran publikum på stadion (Oxfam International, 2009, s. 11). En halvtime etter at lemlesting og henrettelser var ferdig for dagen, var alt ryddet opp, slik at neste programpost, nemlig fotballkampene, kunne gå av stabelen (Burke, 1998).

Konsekvensen av dette, er at når vi studerer Massoud, kan vi i større grad ta Machiavelli på ordet, når han beskriver metoder og verdier for nye fyrster.

Machiavelli har blitt kalt realpolitikens far (Bjartveit & Kjærstad, 1996, s. 154). Han skapte en vitenskapsteoretisk revolusjon, ved at han beskrev hvordan politikken egentlig var, i stedet for å fortelle hvordan den burde være. Selv om han i ettertid har blitt beskyldt for å være umoralsk, ville han selv hevde at hans beskrivelser av politikken er amoralsk (Knutsen, 2007, s. 98). Etter hans syn er det fullt mulig å avstå fra å bruke såkalte skitne midler, men det innebærer ubønnhørlig å avstå fra muligheten til å oppnå makt (Bjartveit & Kjærstad, 1996, s. 154). Målet helliger midlene for den nye fyrsten. Selv om midlene kan være brutale – Machiavelli bruker selv Cesare Borgias kaldblodige drap på sine tidligere løytnanter som eksempler på hva som kreves – er et viktig poeng hos Machiavelli likevel at målet må være godt. Det vil si, ikke bare for fyrsten, men for fellesskapet, *al bene commune* (Bjartveit, 2004, s. xxiv).

5.1.4 Løve

Machiavelli skriver at fyrsten må verge seg mot ulver og snarer. For å beskytte seg mot disse, bruker han to dyrebilder for å beskrive hvilke komplementære egenskaper som kreves. Dette er henholdsvis løven og reven: «Løven vet ikke å beskytte seg mot fellene, mens reven er forsvarsløs mot ulvene» (2004, s. 92). Bjartveit peker på at Machiavelli på denne måten gir et stikk til Cicero, som brukte nettopp løvens brutalitet og revens sleiphet som bilder for å advare ledere mot å la seg korrumpere til beist. Machiavellis løve virker ved første øyekast nokså attraktiv og edel; den er modig med stor M – den karakteriseres av aggressivitet, energi og risikovilje (Bjartveit, 2004, s. xx).

Etter det mislykkede forsøket på å få i gang et ordentlig opprør i Afghanistan i 1975, kom anstifterne seg tilbake til tilfluktstedene i Pakistan. Massoud bestemte

seg for å skape en bevegelse uavhengig av alliansepartnerne som i hans øyne hadde sviktet, og han ville være uavhengig av pakistanerne. Dette er fullstendig i tråd med Machiavellis påstand, nemlig at en fornyer må operere ut fra egen kraft. Hvis han avhenger av andre, og må bønnfalle snarere enn befale, kan intet oppnås (2004, s. 31). I 1978 brøt han leir og dro tilbake til Pansjir. Med seg hadde han tredve mann, sytten rifler, \$130 og en oppfordring til befolkningen om å følge ham i hellig krig mot den kommunistiske regjeringen (Coll, 2005, s. 114). Dette vitner om en person som kan sette risikovurderinger til side og vise vilje til å satse mot oddsene, for å oppnå sine mål. Massoud var altså ikke bare en løve som ble skapt av kampene mot regimet og etterhvert sovjetiske styrker; det var allerede en løve som kom tilbake til Pansjir i 1978.

Når man tar løven i nærmere øyensyn, har den dog en mørkere side. Løven er brutal og sterk og kan slå en ulv i hjel med et slag og knekke nakken dens med et bitt. Men løven er ikke bare brutal i betydning av å være i stand til å utøve kraft. Løven er også grusom (Tillyris, 2014, s. 71). Den kan bruke kraften sin ikke bare til å skade, men også til å pine, hvis det tjener dens målsettinger.

Den Genève-baserte journalisten og forfatteren Edward Girardet har dekket en rekke kriger og humanitære kriser i den tredje verden. Han var den første vestlige reporteren som intervjuet Massoud. Dette skjedde i 1981, da Massoud var godt i gang med operasjonene mot sovjeterne i Pansjir. Da Girardet spurte Massoud hvorfor det var ingen sovjetere i hans fangenskap, sa Massoud: «Hatet mot russerne er for stort. Mange mujahediner har tapt hjem og familie pga kommunistisk terror. Deres første reaksjon når de møter en russer er å drepe ham». Journalisten John Fullerton rapporterte dessuten at metodene som ble brukt, ofte var alt annet enn humane (AIHRC, 2012, s. 180). Rapportene bærer gjenklang av britenes opplevelser da de forsøkte å kue afghanerne på 1800-tallet, som Rudyard Kipling fanger godt i siste vers av *The Young British Soldier*:

When you're wounded and left on Afghanistan's plains,
and the women come out to cut up what remains,
jest roll to your rifle and blow out your brains
an' go to your Gawd like a soldier.

At dette hatet er til stede, er det ingen grunn til å tvile på. Det er langt mer rimelig å stille spørsmålsteget når Massoud indikerer at han ikke kan kontrollere mennene sine i denne sammenhengen. På dette tidspunktet er Massoud en etablert feltherre, med diktatorisk kontroll over en etter forholdene hierarkisk militær

geriljaorganisasjon (Coll, 2005, s. 117). Selv om Massoud helt sikkert oppnådde en popularitetsgevinst i sine egne rekker, ved å tillatte summariske henrettelser av sovjetiske fanger, er det åpenbart at han i samme omgang ga avkall på en rekke militære fordeler: (1) fanger er en sentral arbeidsflate for egne etterretningsoperatører, (2) fiendtlige fanger åpner muligheter for utveksling for å få tilbake egne soldater som har blitt tatt til fange, (3) å ta fanger og behandle dem korrekt øker organisasjonens legitimitet i øynene til det internasjonale samfunnet, (4) i den grad man ikke vektlegger internasjonal legitimitet og opererer utenfor konvensjonelle standarder for krigføring, kan fanger benyttes som gisler eller skjold og (5) velrenommert fangebehandling reduserer de fiendtlige soldatenes vilje til å slåss i håpløse situasjoner.

Når Massoud gir avkall på alle disse mulighetene, og den eneste uttalte fordel er å gi sine egne soldater den tilfredsstillelse de søker, er det betimelig å spørre seg hvilke andre fordeler Massoud kan ha hatt av å tillate en slik brutalitet. Som nevnt tvang topografien sovjeterne til stadig spissrotgang i Massouds operasjonsområde, for å levere forsyninger til Kabul. På denne måten ble det etablert et stabilt og gjentakende forhold mellom Massouds og sovjeternes styrker. Robert Trivers peker på at dette er den viktigste forutsetningen for at *tit-for-tat*-dynamikk kan oppstå (norsk: gi tilbake med samme mynt). *Tit-for-tat* fordrer dessuten at minst én av partene gjør forsøk på å bryte konfliktmønsteret, for at samarbeid skal oppstå. Hvis disse forutsetningene først er tilstede, øker sjansen for at samarbeid oppstår, jo lengre interaksjonen varer (1971; referert i Ridley, 1997, s. 62-63). Matt Ridley gjør oppmerksom på at *tit-for-tat* har en skyggeside: hvis én av partene ubetenksomt eller ved et uhell svikter den andre, kan det i stedet føre til en eskalerende konfliktspiral (1997, s. 65). Det er mulig å tenke seg at Massoud med overlegg søker denne skyggesiden, fordi den slutttilstanden han ser for seg på dette tidspunktet ikke kan tåle et kompromiss med sovjeterne, eller fordi en hard og total konflikt gjør det lettere å forlange full forpliktelse til kampen fra sine egne; han lyktes tross alt med å etablere en kultlignende tilhengerskare disse første årene i Pansjir (Coll, 2005, s. 117). Med andre ord søker kanskje Massoud *tit-for-tats* skyggeside med overlegg, snarere enn at konflikten hardner seg til ved ubetenksomhet eller som et uhell. I første verdenskrig sørget generalene for at avdelingene i fremste linje ble rullert ofte nok til å unngå at en samarbeidende form for *tit-for-tat* med fiendens avdelinger kunne oppstå (Ridley, 1997, s. 65).

Denne muligheten hadde ikke Massoud, men han kunne i stedet oppnå det samme som de europeiske generalene ved å unnlate å tøyse sine krigere. Mens generalene kunne oppnå sin effekt gjennom nøyaktighet og teft for organisering, krevde det som kan ha vært Massouds løsning en løve – legemliggjort nådeløshet.

Machiavelli stemmer også i og er tydelig på at uforsonlig opptreden borger for et godt samhold i felt: «Når fyrsten er i felten og øverstkommanderende for sin armé, må han ikke vike tilbake for å virke grusom. Uten et slikt ry holdes ingen armé sammen ...» (2004, s. 89).

Utover 1980-tallet begynte dette mønsteret å endre seg noe. Fangebehandling ble i større grad brukt nettopp for å skape internasjonal anerkjennelse, samtidig som det åpnet muligheten for å få utlevert mujahediner som var i kommunistenes varetekt (AIHRC, 2012, s. 177). Samtidig er dette ikke snakk om noe vannskille; det må heller ses på som et balansert forsøk på å få grep om alle fordeler, både de positive utbyttene av å ta og ta vare på fanger, samt å stimulere brutaliteten i konflikten. I 1985 erobret Massoud den afghanske garnisonen i Nahrin i Baghlan; den største enkeltseieren noen mujahedinleder hadde prestert til da. Massoud og hans menn trakk seg tilbake til fjellene med det de kunne av utbytte, blant annet et par hundre regjeringssoldater han hadde tatt til fange. Da sovjetiske styrker satte i gang en større operasjon for å frigjøre de afghanske fangene, måtte Massoud øke mobiliteten sin. Det innebar enten å sette fangene fri, eller å likvidere dem. Massoud valgte muligens det siste. Massouds talsmenn påstod i etterkant at fangene ble drept som følge av sovjetiske flyangrep og kryssild, men de rapportene som finnes, tilsier at de fleste av dem hadde blitt torturert, og at de fleste likene hadde avkappede hoder, lemmer, neser og ører (s. 184). Hvis dette stemmer, må det ikke bare ha sendt en klar beskjed til de andre afghanske kommunistene om hva de hadde i vente, men det var kanskje også et tydelig budskap til Massouds egne menn om hva slags behandling de kunne forvente seg i fiendens leir. Bare det faktum at et så stort antall fanger i en enkelt episode ender opp døde, er om ikke annet en indikasjon på en særdeles sterk vilje og evne til brutalitet.

5.1.5 Rev

I møte med ulver, kreves løvens egenskaper, men Machiavelli advarer mot å bare bruke disse, for den som gjør det vil ikke lykkes; det er den som best vet å bruke revens egenskaper som lykkes mest (2004, s. 92). Machiavellis rev har mange

åpenbart nyttige politiske egenskaper, bl.a. evnen til å lese det sosiale spillet, forstå menneskene rundt seg og å styre andres inntrykk av seg selv (Bjartveit, 2004, s. xxii). Massoud utnyttet nettverkene sine hos det kommunistiske regimet; der fantes det en god del afghanere som gjennom sleksforpliktelser og de overgrepene de var vitne til følte svak lojalitet til regimet (Coll, 2005, s. 117). Et eksempel på dette er etterretningssjefen for de afghanske regjeringsstyrkene, som Massoud knyttet til seg i det skjulte (Kalinovsky, 2011, s. 40). Ved hjelp av dette båndet var han i stand til å sette de sovjetiske generalene som planla operasjonene mot ham i Pansjir i en skvis: enten koordinerte de operasjonene godt med afghanerne, men da ville motstandskrigerne få varsling og unnsnippe på forhånd, eller så holdt de kortene tett og delte informasjon med afghanerne kun rett før iverksettelse. I siste fall ville sovjeterne fremmedgjøre afghanerne og bryte ned tilliten til samarbeidspartneren sin (s. 41). Dette er et eksempel på reveadferd, der Massoud skaper dynamikker i kulissene, som spenner ben for motstanderen, uten at motstanderen får øye på antagonisten. Samtidig er det et spill som har alvorlige konsekvenser for bøndene på spillebrettet. På Massoud sin side av sjakkbrettet førte det til at i de tilfellene de sovjetiske sjefene valgte å komme overraskende, ville det medføre ekstra høye tap blant Massouds krigere og sivilbefolkningen i Pansjir – i hvert fall hvis sovjeterne fortsatt skulle stimuleres til å fjerne seg fra sine afghanske allierte ved å holde dem utenfor planleggingen. I det perspektivet krevde Massouds revestreker at han «... måtte handle stikk i strid med all troskap, all velgjørenhet, all menneskelighet og all tro.» (Machiavelli, 2004, s. 93), slik rever må, for å fremme sine målsettinger.

Reven har som tidligere nevnt sosial skarpsindighet og evnen til å styre andres inntrykk av seg selv. Angående det siste serverer Machiavelli virkelige rene ord for pengene: «Det viktige er å kunne forskjønne en slik opptreden og vise dyktighet i sitt hykleri og sin forstillelse» (2004, s. 92). Fyrsten må gripe enhver fordel og ikke holde ord, hvis det ikke tjener hans mål. Samtidig må han sørge for at han likevel fremstår som helstøpt, trofast og full av integritet (s. 93). Det var i perioden 1978-1983 at Massoud tjente sitt omdømme som Løven av Pansjir og opparbeidet seg legendestatus, først og fremst i kampene mot sovjeterne som kom på banen for alvor fra 1980. Dette omdømmet var bygget både på hans taktiske prestasjoner på slagmarken og hans tilsynelatende uforsonlige linje mot sovjeterne og deres afghanske allierte. Det kom derfor svært overraskende på andre

motstandsgrupper og det internasjonale samfunnet, da det viste seg at han inngikk en våpenhvile med kommunistene i 1983 (Coll, 2005, s. 118). Massoud hadde god nytte av våpenhvilen; han fikk etablert nye forsyningslinjer, han fikk tid til samtaler med andre motstandsledere i Nord-Afghanistan, han fikk trent opp nye krigere og han bekjempet også enkelte ekstremt radikale mujahedingrupper som var mot ham. Denne konsolideringen skulle vise seg å være avgjørende for Massouds fremtidige evne til å slåss om herredømmet over Afghanistan etter at kommunistregimet senere raknet (Kaplan, 2001, s. 40). Disse fordelene nøt Massoud godt av på bekostning av resten av motstandsbevegelsen, siden kommunistene på denne måten fikk vesentlig økt sin handlefrihet. Massoud kunne ikke skjule at våpenhvilen fantes – dette i seg selv brøt spesielt med den pasjtunske æreskodeksen *Pasjtunwali*, hvor hevn er sentralt (s. 41). Men det som verre var for Massouds omdømme, var at det kom frem at han hadde forhandlet med sovjeterne fra første stund. Siden 1980 hadde han vært i dialog med dem bak kulissene, først med brevveksling, deretter utsendinger og til slutt i egen person (Coll, 2005, s. 118). Første bud for en rev, er å ikke bli tatt i å drive revestrekker (Hollis, 1982, s. 389), men av og til kan også rever bli tatt med buksene nede. I dette tilfellet kan det hende at Massoud hadde håpet at prosessen bak kulissene kunne blitt holdt skjult, selv om våpenhvilen i seg selv ikke kunne det; at våpenhvilen ville gi ham en kraftig ripe i lakken i mange afghaneres øyne må han ha regnet med. Det er jo en forstillelse av dimensjoner når Massoud markedsfører seg som hellig kriger, samtidig som han inngår avtaler som retter skytset vekk fra apostater og ateister (afghanske og sovjetiske kommunister) og retter det mot andre muslimer.

En annen mulighet er at Massoud så en annen omdømmegevinst, som var større enn dette omdømmetapet, nemlig muligheten til å øke sitt ry som aktør på den globale scenen. Tross alt er det her snakk om en avtale personlig godkjent av den mektige generalsekretæren for det sovjetiske kommunistpartiet, Jurij Andropov. En av Massouds fortrolige skal stolt ha sagt: «Russerne har forhandlet med et dalføre» (Coll, 2005, s. 121; egen oversettelse). Dette tyder på at Massoud var villig til å gå på akkord med det tradisjonelle synet på ærbarhet, for å komme på banen som en av storspillerene i *Det store spillet* (*The Great Game* er et begrep som opprinnelig refererte til britisk og russisk kamp om dominans over

Afghanistan på 1800-tallet, men begrepet ble gjenopplivet i 1979 og brukes den dag i dag om Afghanistankonfliktens internasjonale dimensjon).

Slike revestreker er viktige for å forstå den moralske risikoen – eller kanskje enda mer presist: den moralske *innsatsen* – Machiavelli foreskriver for å bli en dugelig fyrste. Hans budskap er at det holder ikke å simpelthen å *kunne handle* ondt. Den som velger et politisk liv må lære seg å *være* ond, for å handle hensiktsmessig krever kultivering av holdninger som ikke stemmer overens med det vi vanligvis forbinder med et godt moralsk liv (Tillyris, 2014, s. 70). Før man bestiller enveisbillett i Machiavellis navn til Tartarus, er det på sin plass å minne om at Machiavelli ikke foreskriver ondskap for ondskapens skyld – snarere tvert imot. Det langsiktige målet må være et godt folkestyre, men det går ingen direkterute dit fra kaos og tyranni. Veien går via fyrstedømme, som altså krever sin løve og sin rev (Knutsen, 2013, s. 622). Hvis en fyrste i dette lyset skulle ønske å være tvers igjennom god, havner han i en håpløs situasjon, for poenget til Machiavelli er jo at du kan ikke som statsmann både handle godt i nuet og oppnå det gode på lang sikt. For en martyr er det moralske regnestykket enkelt: kun martyren selv går utfor stupet, når hun resolutt følger den moralske kompasskursen mot det gode. Fyrsten derimot, drar med seg samfunnet han leder utfor stupet, hvis han gjør det samme (Hollis, 1982, s. 390). Hvis fyrsten skal finne veien til det gode samfunn, må han bukke seg gjennom noen mørke skoger og dunkle grotter på veien dit og sørge for ikke å bli fristet til å kaste seg utfor godhetens klippe på veien dit.

Om avsløringen av spillet bak kulissene i 1980-83 var uventet eller ei, var den i alle fall ikke noen sjelsettende opplevelse som ansporet Massoud til å søke den smale sti og holde seg unna forledelser og renkespill i fremtiden. Selv om våpenhvilen med sovjeterne ble offisielt sagt opp med et gigantisk smell etter et års tid, ble kampene i Pansjir betraktelig roligere; i skjult overenstemmelse med sovjeterne holdt Massoud i perioder konfliktnivået nede i sitt område. Massoud tjente fortsatt dobbelt på dette; han opprettholdt pusterommet sitt og konkurrerende fraksjoner fikk mer trykk på seg fra kommunistene. Den største kursendringen var vel at han la enda mer vekt på omdømmeforvaltning og hadde blitt mer dugelig til å holde revestrekene sine skjult. I 1987 drev han forhandlinger direkte med den sovjetiske øverstkommanderende i Afghanistan. Da dette begynte å sive ut til offentligheten i oktober samme år, brøt Massoud forbindelsen umiddelbart (Kalinovsky, 2011, s. 104). Det var åpenbart ingen moralske kvaler

knyttet til å pleie omgang med fienden som utløste dette bruddet, men en strategisk orientering der omdømmet som afghansk statslederemne på dette tidspunktet betydde mer enn pusterom fra et svekket Sovjetunionen som lengtet etter å pakke sammen og dra hjem. Da oppmerksomheten rundt dette stilnet, gjenopptok Massoud dialogen i 1988. Den sovjetiske hæren var tydelig på at den ville samarbeide med Massoud for å muliggjøre en smidig uttrekning fra Kabul. Dette utløste heftige diskusjoner helt på sovjetisk politbyrånivå og var en sterk kilde til intern spenning i det kommunistiske Afghanistan, mellom den sovjetiske hæren, det sovjetiske utenriksdepartementet, KGB og det afghanske regimet (s. 147; s. 162). På denne måten fikk Massouds revestrekker nok en gevinstdimensjon, nemlig splittelse i motpartens leir. Utover 80-tallet og frem til han ble drept drev Massoud slike spill med kortene tett inntil brystet ikke bare med sovjeterne, men også bl.a. med amerikanerne, inderne, iranerne, kineserne og de post-sovjetiske russerne (Coll, 2005).

5.1.6 Delkonklusjon

Underproblemstilling 1

I hvilken grad bruker Massoud moralsk tvilsomme machiavelliske metoder for å oppnå effekt som motstandsleder?

Med bakgrunn i de sidene som er undersøkt til nå ved Massoud, tegner det seg et bilde av en person som viser både evne og vilje til å være med på intrikate og dynamiske maktspill. Videre er det et vesentlig poeng at det er mye i potten – ikke bare makt, men titusenvs av menneskeskjebner.

Tiltak som har tilsynelatende preg av barmhjertighet kommer mer frem etter hvert, f.eks. i forbindelse med fangestrategi og perioder med våpenhviler som gir sivilbefolkningen pusterom. Likevel er det slik at disse tiltakene i stor grad også kan ses å ha instrumentell verdi, for de bidrar til å oppnå Massouds politiske hensikter.

En rimelig konklusjon så langt vil være å si at Massoud i nokså stor grad bruker brutale og kalkulerende machiavelliske teknikker, samtidig som han stort sett viser stor dugelighet i utførelsen, sett i lys av at han oppnår mange av sine militære og politiske målsettinger.

5.2 Massoud og aristoteliske dyder

Underproblemstilling 2

I hvilken grad opptrer Massoud som en dydig person etter en aristotelisk forståelse?

5.2.1 Forforståelse

Jeg har en forforståelse av Aristoteles som tilsier at det aristoteliske dreier seg om det gode, både som mål og middel. Det aristoteliske grunnsyn synes altså å være et uttrykk for en holdning som dreier seg om det å være genuint god – ikke bare å nå et godt mål. Selv om ikke resultatet er helt underordnet, har veien til målet stor betydning. Å være god og å handle godt er to sider av samme sak og dette dreier seg om en oppdragelse som barn og en stadig fortsettende modning som voksen. Dette danner bakteppet for den videre hermeneutiske spiralbevegelsen i undersøkelsene av Massoud.

5.2.2 Aristoteles

Aristoteles (384-322 f.Kr.) sitt virke hadde et enormt nedslagsfelt. Han drev med forskning, skrivning og undervisning på utrolig mange felt: diktkunst, filosofi, historie, litteraturhistorie, realfag, statsvitenskap og talekunst. Han grunnla skolen Lykeion, som kom til å bestå i 860 år. Som tidligere læremester for Alexander den store, fikk Lykeion de beste betingelser, både mtp økonomi (og derved bokproduksjon) og bl.a. tilgang på dyr til forskning fra alle rikene Alexander erobret (Amundsen, 1998, s. 106).

Aristoteles sin egen læremester var Platon og Aristoteles beholdt den største respekt for ham (Eriksen, 1999, s. xix), selv om han gikk opp sin egen sti: Aristoteles utviklet en teleologisk betraktningssmåte. Han fant at det var en hensiktsmessighet i den vekst som var i naturen og at den syntes å gå mot et mål (Amundsen, 1998, s. 109). Fordi naturen var formålsstyrt, bød den seg også som mønster for forståelse. Derfor var undersøkelser av forhold som hadde med naturen å gjøre sentralt hos Aristoteles (Eriksen, 1999, s. xxx).

Man kan si at Aristoteles har et nokså godt rykte, spesielt sett i forhold til Machiavelli. Likevel, ja kanskje særlig på grunn av dette, er vi tjent med å være bevisst på noen forhold som skiller oss med utspring i epoke og kontekst. Aristoteles omtales i de fleste sammenhenger med positive fortegn. Det er da også stort sett med rette, men først hvis man faktisk kalibrerer ham litt til en moderne

forståelse. Det gode liv han beskriver var i hans øyne ikke oppnåelig for alle, uten at han øyensynlig problematiserer dette i så stor grad. Han levde tross alt i et paradigme der klasse- og kjønnsforskjeller ble tatt for gitt. Slaveri så han på som et naturlig fenomen, og det var naturlig at kvinner var underordnet, gitt det forskjellige fornuftsutgangspunktet for klokskap han mente å observere at kvinner og menn hadde (Eriksen, 1999, s. xxxix).

Machiavelli mener at samfunnet er et kunstig produkt, som ikke manifesterer seg uten målrettede insentiver og organisering (Knutsen, 2007, s. 98). Aristoteles ser derimot på samfunnet – og bystaten i særdeleshet – som et naturlig fenomen, som oppstår som konsekvens når menneskene i fellesskap røkter og foredler sin natur. Aristoteles er ikke så lett å kombinere med liberalisme, nettopp fordi han er så uforbeholden i sin hyllest av fellesskapet; fellesskapet er selvrealiseringens mening og sannhet, mens den ensomme er naturstridig (Eriksen, 1999, s. xxxi). Ulikt Machiavelli, har ikke Aristoteles som premiss at mennesket er iboende ondt eller egoistisk. Aristoteles ser snarere egoisme og ondskap som konsekvenser av uvitenhet (s. xxxii). Den som oppnår innsikt i sin egentlige menneskelighet, vil ønske å handle godt og til fellesskapets beste. Derfor er behovet for å utvikle sin egen karakter i overenstemmelse med det gode i rammen av fellesskapet noe av det mest sentrale hos Aristoteles.

5.2.3 Den nikomakiske etikk

Mange av skriftene etter Aristoteles er vanskelig tilgjengelig. En årsak til dette er at flere av det som nå anerkjennes som hans verker, ofte egentlig er samlinger av forelesningsmanuskripter og -notater. *Den nikomakiske etikk* er derimot lettere å fordøye for den allmenne leser, bl.a. fordi den dreier seg om noe som er håndgripelig for oss alle: menneskelige handlinger. I tillegg er den sannsynligvis skrevet ved Aristoteles' egen hånd og ble skrevet med henblikk på å bli lest av et publikum (Stigen, 2012, s. 7).

Eudaimonia er et sentralt begrep hos Aristoteles. Det oversettes som regel til lykke på norsk og Aristoteles beskriver det som det høyeste gode og et endelig mål. Etikdens hovedoppgave er ifølge Aristoteles å klarlegge eudaimonia for mennesket, fordi mennesket bare kan trives og oppnå lykke «... når det kan utfolde seg i den form for liv som det ifølge sin natur er innrettet for» (s. 11). Med andre ord må målet for mennesket være å oppfylle sin særegne natur.

Mennesket deler en rekke egenskaper med både planter og dyr, men det som skiller det fra både plantene og dyrene er tenkningen (s. 12). Tenkningen gjør at det er en mening knyttet til våre handlinger (s. 14). Handlinger er viktige, «For holdningen kan foreligge uten at den bevirker noe godt,...» (Aristoteles, 2012, s. 59). Samtidig er det verdt å peke på at etikken ifølge Aristoteles ikke i så stor grad tar sikte på å forandre følelsene, men snarere holdningene og karakteren, for det er disse som påvirker handlingene og gir dem deres form. På dette viset er handling et sentralt begrep for etikken, siden det er slik tenkningen kommer til konkret uttrykk (Stigen, 2012, s. 9).

Handling er et samvirke mellom streben rettet mot et mål og tenkning (Stigen, 2012, s. 14). Det er når dette samvirket er mest mulig harmonisk og strebenen retter seg mot sanne svar at mennesket er på sitt beste. Dette uttrykkes i det greske ordet *areté*. På norsk oversettes dette som regel til dyd eller dygd. Det betyr den egenskap som gjør det mulig å handle rett. Et annet viktig poeng er at å være dydig dreier seg om at sann tenkning og riktig streben er grunnlaget for gode beslutninger (s. 15).

Lykken ligger altså ikke i å vinne eller oppnå noe bestemt, men snarere i hvordan man er og hva man gjør; menneskets særegne virkemåte er å kunne handle dydig (Eriksen, 1999, s. xxvii), og et lykkelig liv er et dydig liv (Hackett & Wang, 2012, s. 886).

5.2.4 Massoud og kardinaldydene

Dydene er knyttet til det kanskje mest ikoniske begrepet som knyttes til Aristoteles: *den gyldne middelvei*. Den grunnleggende idéen er at for mye eller for lite av noe kan være like galt; man skal heller søke passe nivå eller grad av noe. På et vis finner denne idéen gjenklang i norsk sunn fornuft, men middelveien er også en vanlig innfallsvinkel for kritikk mot Aristoteles. Poenget i kritikken er at middelvei peker ikke bare mot kompromiss, men også middelmådighet. Denne kritikken kan i hvert fall til en viss grad kalles urettmessig. Aristoteles skriver at middelveien brukes for å beskrive dydene, men dyden i seg selv er ingen middelmådig størrelse: «Derfor er dyden, ifølge sitt vesen og den definisjon som uttrykker hva den egentlig er, en middelvei, men med hensyn til hva som er best og rett er den en ytterlighet» (2012, s. 72). Når man tenker på en dyd som generøsitet, middelveien mellom gnienhet og sløseri, er det mulig å tenke seg dyden som middepunkt på en linje mellom de to ytterlighetene, mens for mange

andre dyder er «mellomtingen snarere et slags høydepunkt» (s. 72). Dyden er som regel ikke middelpunktet på en linje, altså at den skulle være mer enn den ene ytterligheten og mindre av den andre; dyden/middelveien og de to ytterpunktene er «alle motsetninger til hverandre» (s. 74).

Aristoteles diskuterer en rekke eksplisitte dyder i *Den nikomakiske etikk*. Mot, besindighet, rettferdighet og klokskap anses for å være i en særstilling og omtales som regel som kardinaldydene, selv om Aristoteles selv ikke brukte et slikt begrep. Årsaken til at disse fire anses for å være i en særstilling, er at alle de andre dydene henger tett sammen med disse (Arjoon, 2000; referert i Hackett & Wang, 2012, s. 870). På den måten utgjør kardinaldydene det viktigste fundamentet til dydsetikken, og de danner et utmerket utgangspunkt for å undersøke i hvilken grad en livsførsel har et aristotelisk preg. *Den nikomakiske etikk* anses som det autoritative verket mtp beskrivelse av Aristoteles syn på dydene (MacIntyre, 1948; referert i Hackett & Wang, 2012, s. 870).

Dyder generelt må ses i kontekst av kultur. Studier tyder likevel på at kardinaldydene har en universell anvendbarhet. F.eks. ved sammenholding av kardinaldyder med opphav i henholdsvis Aristoteles og Confucius, ser man at kardinaldydene i østlig og vestlig tenkning samsvarer tett (Hackett & Wang, 2012, s. 884). Dette gjelder kanskje i særlig grad den islamske kultursfære, hvor Aristoteles og annen gresk filosofi og vitenskap har hatt en stor innflytelse lenge før grekerne gjorde sitt inntrykk i Vesten i renessansen 600 år senere. Det var en omfattende oversettelsesvirksomhet og intellektuell interesse knyttet til antikk gresk filosofi og vitenskap med senter i Bagdad fra 800-tallet, som begynte med at kalif al-Mamun fant at Aristoteles sin filosofi både harmonerte med og beriket islamsk tenkning (BBC Radio 4, 2008).

Mot

«... motet representerer middelveien mellom frykt og selvtilitt» (Aristoteles, 1999, s. 52). Mot er altså en middelvei, men samtidig er det et flott eksempel på en dyd som ikke har noe med middelmådighet å gjøre. Den som ikke er modig, kan i den ene ytterkanten være feig og i den andre ytterkanten være overmodig (Aristoteles, 2012, s. 73), men motet er også selv en ytterkant (s. 72). Dette kommer godt frem når Aristoteles diskuterer forskjellige sider ved mot; han viser til temperamentets rolle som del av dyden mot. Han skriver at temperamentet bidrar til motet med oppvåkning og opphisselse og ansporer til å møte farer.

Referansene hans til Homers uttrykk á la «hans blod kokte», vitner om en middelvei som sannelig lukter av sitrende høydepunkt, snarere enn tam middelverdi (Aristoteles, 1999, s. 56-57).

Massouds rykte som Løven av Pansjir gir en pekepinn om at dette er en figur som oppfattes som modig. Referansene til ryktet hans som modig er svært omfattende (Coll, 2005; Kalinovsky, 2011; Kaplan, 2001; Grad, 2009). I beskrivelsene av ham går begrepet *fryktløs* igjen. Det betyr ikke nødvendigvis at han faktisk ikke har frykt, men det beskriver hvordan han handler og oppfattes. Det er altså hans dyktighet til å handle rett stilt ovenfor farer som kategoriseres av disse som fryktløshet. Hadde han faktisk vært fryktløs, hadde han ikke vært modig i aristotelisk forstand. Å ha frykt er et premiss for å kunne være modig. Aristoteles åpner ikke for at frykt for hva som helst kan være utgangspunkt for mot. Det må dreie seg om noe alvorlig og unngåelig. Mot er således nært knyttet til døden generelt, og døden på slagmarken i særdeleshet (Aristoteles, 1999, s. 53). Mot kommer først og fremst i spill når fornuften tilsier at man må handle på en slik måte at man havner i livsfare: «Derfor er den modige den som utholder og frykter de rette ting av rett grunn, på rett måte og til rett tid, ...» (s. 54). Ved en anledning slår Massoud følge med en gruppe som må ferdes gjennom et område med spesielt høy minefare. Dette forsterker hans ry som fryktløs og ga nytte ved at befolkningen ble forsikret om at han var villig til å utsette seg for samme risiko som dem. Som sagt ville dette i og for seg ikke være en modig handling, hvis det ikke var frykt tilstede. Flere advarte Massoud mot å ta turen, men han skal i fortrolighet til en av sine nære rådgivere ha sagt: «Vi burde ikke vise svakhet. Hvis jeg viser at jeg er redd, vil det bli vanskelig å overbevise andre om å ferdes til det området» (Grad, 2009, s. 52; egen oversettelse). Hvis uttalelsen er ekte, er den i tilfelle et godt eksempel på at Massoud utholder frykt på en god måte, og ikke minst at han gjør det av en fornuftsmessig årsak.

Den modige holder altså stand, stilt ovenfor det som med rette er skremmende. Å holde ut mot gjentatte sovjetiske invasjonene i Pansjirdalen er i seg selv et godt vitnemål på dette, men det er klart at Massoud som ny fyrste og krigsherre i mange tilfeller kan sies å ha hatt muligheten til å kalkulere risiko ut fra beregning og fornuft. Dette er også sannelig dydig etter Aristoteles sine forskrifter, men det er under andre betingelser karakteren kommer klarest til syne: «Derfor er det et tegn på større mot når man er fryktløs og uforstyrret i plutselige skremmende

situasjoner enn i dem som er åpenbare på forhånd, siden dette skyldes ens karakterholdning mer enn forberedelser» (1999, s. 57). Forfatteren Jason Elliot gjenforteller en historie fra da Massoud jobbet med å demme opp for Talibans fremmarsj fra Kabul. Sammen med en av kommandantene sine havnet han som følge av feilnavigering plutselig midt inne i et av Talibans stillingsområder. Talibansoldatene ble målløse da de så lederen for hele motstandsbevegelsen foran dem, men uten å nøle forlangte Massoud med selvsikker maner å få treffe deres overordnede. Et møte ble avholdt etter afghansk skikk, men det ble ganske kort. Så fort nødvendig høflighet var utvist, takket Massoud for seg og dro sin vei, før fiendene innså at han var der som følge av tidenes brøler (Grad, 2009, s. 219). Denne kaldblodige rådsnarheten må ses på som et uttrykk for mot. Selv om Massoud kanskje betraktet sitt liv å være i hendene på Gud og således muligens ikke nærer dyp frykt knyttet til å tape sitt eget liv, må han i en slik situasjon ha kjent en voldsom frykt for at hans livsverk og drøm for det afghanske samfunnet kunne gått tapt.

Mot er en moralsk dyd, som dyrkes og forsterkes gjennom vane, slik at den kan blomstre. Likevel er det påfallende at det virker som om mot er særlig fremtredende i Massouds liv fra ganske tidlig av; allerede som ung student utviser han dette i opposisjon mot et regime han ikke tror er godt – med fare for liv og helse.

Besindighet

Aristoteles skriver at «besindigheten er middelveien med hensyn til nytelse» (1999, s. 59). Det ene ytterpunktet til denne middelveien er hemningsløshet. Det som i tilfellet besindighet er noe spesielt, er at vi snarere kan betrakte hemningsløshet som en direkte ytterlighet av besindighet, enn å se besindigheten i forhold til to ytterligheter. Årsaken til dette er at Aristoteles selv beskriver den andre ytterligheten som en høyst hypotetisk mulighet: «... hvis noen ikke nyter noe som helst og ikke foretrekker noe fremfor noe annet, så må han være langt fra å være et menneske» og slike folk «... finnes knapt ...» (s. 62).

Aristoteles avskriver altså ikke nytelse; lyst og nytelse er naturlig (Eriksen, 1999, s. xxvi), men poenget er å tilfredsstille begjær og å nyte med måte. Å tilfredsstille den naturlige mengde er rett; å overstige den naturlige mengde er å fråtse (Aristoteles, 1999, s. 61).

Når det gjelder legemlig måtehold, maler kildene et ganske entydig bilde av Massoud: en mann som lever nøkternt. Han bor under samme kår som de rundt ham og han spiser enkelt. Hiromi Nagakura er en prisbelønt japansk fotojournalist. Hans første befatning med Afghanistan var som student og 23-åring, da han i 1975 tok et friår som han tilbragte sammen med afghanske nomader. Han returnerte til Afghanistan i 1980 i rollen som journalist. Han møtte Massoud første gang i 1983 og har siden da gjennomført flere besøk på flere måneders varighet hos Massoud og hans følge (Grad, 2009, s. 296). Nagakura forteller at i takt med hvilke kår folkene hans til enhver tid levde under, kunne man legge merke til at Massoud fremsto sunn og veltrent eller avmagret og svak (Grad, 2009, s. 143). Samtidig som Massoud bærer på en dyp verdighet er han ikke melankolsk. Tvert imot bruker han ofte humor for å få folk rundt ham til å føle seg vel (Coll, 2005, s. 470; Jean-José Puig referert i Grad, 2009, s. 221; Gall & Nagakura referert i Grad, 2009, s. 224).

I Aristoteles sin beskrivelse av dyden besindighet er han tydelig på at den først og fremst dreier seg som legemlige nytelser (s. 59). Vi må likevel ikke miste av syne at dette er en kardinaldyd, og det er rimelig å utvide forståelse av dyden noe i undersøkelsen av Massoud til å gjelde besinnelse og måtehold generelt, selv om vi ikke går inn i detaljbeskrivelsene av de enkelte andre aristoteliske dyder som besindighet kan ha et særlig bånd til. Et konkret politisk og militært utbytte han høstet av sitt rykte og sin dyd som besindig, var at han på det viset kunne komme seg inn i Kabul i 1992 før rivalen Hekmatyar. Byråkratiet i regimet så seg mer tjent med å overgi seg til Massoud, enn den ytterliggående og ultravoldelige Hekmatyar, og dermed åpnet de fremrykningsaksene og flyplassen for hans styrker (Coll, 2005, s. 237). Da Massoud tilbød statsapparatet amnesti, ble det ansett for å være til å stole på og premien hans var både å komme Hekmatyar i forkjøpet, men også at han overtok en fungerende statsadministrasjon (Barry; referert i Grad, 2009, s. 111).

Rettferdighet

Aristoteles så på rettferdighet som en spesielt viktig dyd. Årsaken til at den er så viktig er også spesielt relevant for ledere. Aristoteles skriver: «Den er fullkommen fordi den som har den, også kan bruke sin dyd overfor andre og ikke bare overfor seg selv» (2012, s. 87).

Rettferdighet dreier seg bl.a. om at alle skal få det de fortjener. Det innebærer ikke nødvendigvis en lik fordeling, for ulike mennesker kan fortjene ulikt. I tillegg kan det være snakk om å veie ting mot hverandre som ikke har en åpenbar og lettfattelig vekslingskurs i forhold til hverandre (Stigen, 2012, s. 39-40). Når Massoud tar avgjørelser som påfører befolkningen i Pansjir store lidelser, ved at de utsettes for stadige angrep og økonomien strupes, så balanseres dette på et vis av Massouds potensiale til å gi denne befolkningen en bedre tilværelse i fremtiden, basert på frihet til å praktisere islam og selvbestemmelse for øvrig. Konkrete lidelser og en potensiell fremtidstilstand er et godt eksempel på ting som er svært vanskelige å veie mot hverandre for å avgjøre hva som er rettferdig. Er det rettferdig at befolkningen skal utsettes for slike påkjenninger, når de kunne vært dem foruten, hvis de bare hadde gitt opp sin frihet? Ville det vært rettferdig overfor de fremtidige generasjoner å ikke gjøre anstrengelser mens muligheten fortsatt er der for å sikre gode kår i fremtiden?

Massoud viser i hvert fall tegn til en vilje til å finne en balanse mellom rettferdige konsekvenser for befolkningen her og nå versus rettferdige konsekvenser for befolkningen i fremtiden, ved at han regulerer intensiteten i kampene med tidvise våpenhviler, samtidig som han bruker etterretningene sine til dels å lokke fiendene inn i dilemmaer med sine kumpaner og dels å trekke befolkningen unna i tide for å skåne dem (ref. pkt. 5.1.5).

Aristoteles fremhever at rettferdighet er en holdning og at det er snakk om en moralsk dyd (Stigen, 2012, s. 38). Som tidligere nevnt kultiveres de moralske dyder av vanen. Massoud må etter hvert få for vane å regne med store sivile lidelser i sine rettferdighetsregnestykker. Det er godt mulig at dette har avstumpet ham, og at balansen han derfor kom frem til av og til kanskje ikke var rettferdig i sann forstand. Massoud var den øverste militære lederen for mujahedin-koalisjonen som tok styringen i Kabul i 1992. I borgerkrigen som fulgte var målet det samme som før: legge til rette for et selvstendig Afghanistan med et regime som var godt for folket. I de fire årene før koalisjonen ble tvunget ut av Kabul, ble titusenvise sivile drept i fastlåste kamper i byen. Etter hvert som tiden gikk, måtte Massoud være villig til å legge flere og flere sivile liv på alteret til frihetskampen – ikke fordi han selv rettet sine angrep mot dem, men fordi deres offer var en uunngåelig konsekvens av fortsatte stridigheter (Coll, 2005, s. 238).

Det er kanskje en urettferdighet som mer enn noen annen henger ved Massoud. Massoud søkte som tidligere poengtert uavhengighet fra eksterne sponsorer. En av årsakene til at han kunne gjøre dette, var smaragdforekomster i Pansjir. Han hadde sendemenn i Las Vegas som omsatte disse for store summer. Men i tillegg til dette var heroin en av inntektskildene, ved siden av enkelte mindre pengebidrag fra amerikanerne (Coll, 2005, s. 345). Fyrsten Massoud tar offentlig avstand fra narkotikastrømmene som kommer ut fra Afghanistan, men særlig etter at han blir tvunget ut av Kabul i 1996 blir narkotika viktigere. Pengedryppene fra amerikanerne ble borte etter avtalen mellom SUS og USA i 1992 om å kutte pengestrømmene som stimulerte borgerkrigen. Taliban presser på og hans koalisjonspartnere har i enda større grad enn ham hele tiden vært avhengig av denne inntekten (s. 524).

Mye av narkotikaen smugles ut til Europa, men det er andre steder i det muslimske Sentral-Asia som virkelig bærer de tunge sosiale konsekvensene av avhengighet (International Crisis Group, 2001, s. 10). Her er det altså flere sivile skjebner som legges på alteret: hele samfunn som egentlig ikke har noe med konflikten i Afghanistan å gjøre lider, for at kampene skal kunne finansieres, uten at noen med troverdighet kan påstå at det er noen seier i sikte.

Klokskap

I følge Anfinn Stigen er klokskap den viktigste dyden for Aristoteles, for innsikten den uttrykker er nøkkelen til eudaimonia, som tross alt er det alt annet ettertraktes for (2012, s. 22). Klokskap dreier seg med andre ord om å ha innsikt til å forstå hva som er til gagn. Denne innsikten må ikke forveksles med *viten*, for klokskap er knyttet til handlingen og det hvis konsekvens ikke er gitt på forhånd. Et mer presist ord enn innsikt kan være erkjennelse, for klokskapen skaper et bånd mellom det å vite hva som er rett og det å faktisk gjøre det. Den kloke erkjenner hva som er rett handling og kan nærmest ikke unngå å utføre den (s. 23).

Klokskap har dessuten en personlig dimensjon; den kan ikke overdras til en annen (s. 23), slik f.eks. *viten* kan. *Viten* dreier seg om de ting som «umulig kan forholde seg på en annen måte», mens klokskap har med det som ikke er gitt fra før å gjøre (Aristoteles, 2012, s. 100). Dermed er klokskap knyttet til å bestemme handling, som igjen knytter det til beslutningssituasjoner. Dette innebærer at når klokskap kommer til anvendelse, så gjør det det i unike beslutningssituasjoner med unike

beslutningstagere, og ingen kan tross alt på forhånd utrustes med *viten* for å håndtere det unike og som regel uforutsette (Stigen, 2012, s. 23).

Aristoteles skriver at «hva *klokskap* angår, kan vi vel best forstå hva det er ved å betrakte dem som kalles kloke». Han trekker videre frem den sentrale egenskapen som kjennetegner de kloke: «... den [er] klok [den] som overveier» (2012, s. 101), fordi «Den som overveier vel, rent allment, er den som ved beregning er i stand til å treffe det som for mennesket er best av det som er oppnåelig ved handling» (s. 103).

Nagakura forteller om en episode fra da han bodde hos Massoud. Nagakura våknet midt på natten, fordi han måtte gjøre sitt fornødne, og han gikk ut for å finne et passende sted. I bekmørket hørte han en lav stemme og han innså at det var Massoud. Massoud ba; han nynet vers og han var stille om hverandre. Han var i samtale med seg selv gjennom Gud og søkte innsikt knyttet til viktige avgjørelser som lå foran ham (Grad, 2009, s. 142). Det fins flere slike beretninger om Massoud; at han trekker seg tilbake for å tenke, eller at han i samvær med andre blir stille og fokusert. Daoud Mir, som var Massouds talsmann i Frankrike, forteller at på besøk i Afghanistan så han ofte at Massoud i komplekse situasjoner trakk seg unna, beordret livvaktene vekk og tok lange gåturer (Grad, 2009, s. 146). Dette tyder på at Massoud er en overveiende person og at han i likhet med Marcus Aurelius aktivt søkte stunder der han kunne se innover, både for å gjøre ham i bedre stand til å ta gode avgjørelser, så vel som forberede sinnet på mulige valg i fremtiden (Badaracco, 1997, s. 125).

Da Taliban kom på banen med al-Qaida på lasset, våknet amerikansk interesse for Afghanistan til live igjen, for al-Qaida hadde allerede gjennomført et dødelig angrep mot World Trade Center i 1993 og mer var i gjære. Fra 1997 begynte CIA å sende egne delegasjoner inn i Afghanistan, og dialog med Massoud ble forsterket, ettersom den tidligere linjen med støtte kanalisert gjennom ISI var lite gangbar, nå som ISI understøttet Taliban og dermed indirekte al-Qaida. Viljen til å ta grep mot al-Qaida fastnet ytterligere etter ambassadeangrepene i Kenya og Tanzania i 1998. I 1999 besøkte bl.a. sjefen for CIAs bin Laden-gruppe Massoud i hjemtraktene i Pansjir en hel uke. CIA-offiserene fortalte senere til Steve Coll i intervjuer om en dypt religiøs mann, preget av ettertenksomhet og dyp innsikt i militære, kunstneriske og litterære temaer. Hjemmet hans var fylt med tusenvis av bøker, bl.a. store mengder persisk poesi og biografier om militære ledere fra hele

verden (2005, s. 470). På denne måten får vi en anelse om at det grunnlaget Massoud omhyllet sinnet sitt med, ga en rik bakgrunn for å reflektere rundt sin egen situasjon og de valgene han sto ovenfor. Også på dette punktet minner han om Marcus Aurelius. Aurelius vektla å utvide egne perspektiver ved å studere i detalj de valgene, dilemmaene og konsekvensene av dem andre lignende personer hadde stått ovenfor tidligere. Dette er en strategi for å utvikle klokskap, slik at man er rustet når ens egen unike valgsituasjon uten forvarsel manifesterer seg (Badaracco, 1997, s. 128). Massoud brukte både afghansk historie og global politikk som referanse i samtaleene han hadde med CIA-offiserene og i samtaleene var han preget av dypsinn og innsikt (2005, s. 470). Dette forsterker inntrykket at bøker og poesi var kilder til klokskap Massoud brukte aktivt, ikke skarve rekvisitter for å imponere gjester. Man kan således med en viss rimelighet si at Massoud fremstår som klok, derved at han utviser den adferd som Aristoteles først og fremst kjennetegner den kloke, nemlig overveielse.

Intellektuelle evner er medfødte, men ikke klokskap i seg selv. Utviklingen av klokskap krever først og fremst opplæring i livets skole (Stigen, 2012, s. 26). Aristoteles skriver at «... klokt kan ikke et ungt menneske være. Grunnen til dette er at klokskap også gjelder enkeltting, noe man får kjennskap til gjennom erfaring, mens den unge jo er uerfaren» (2012, s. 104). Det er i utgangspunktet rimelig å tenke at Massoud må ha blitt klokere med årene. I dette utsagnet skjuler det seg dog to momenter som kanskje ikke er så klare.

For det første kan det hende at Massoud var uvanlig klok for alderen allerede som ung voksen, nettopp fordi han tidlig tok en del krevende fag ved livets skole. Han var skarve 25 år gammel, da han tok seg til Pansjir for egne krefter for å mønstre støtte til opprør mot kommunistene. Hans første forsøk som Rabbanis løytnant tre år tidligere hadde mislykkes, men det var en eldre – og ikke minst mer erfaren – Massoud som returnerte til Pansjir. Nagakura sier at i forkant av at han selv oppsøkte Massoud for første gang i 1983, var Massouds unge alder noe som skilte ham ut, i et Afghanistan dominert av gamle menn hvor ungdommen ikke syntes å ha noen stemme (Grad, 2009, s. 39). Sebastian Junger kommenterer også dette i forbindelse med en rådslagning Massoud har med en rekke av sine undergitte kommandanter: «Some of them were twenty year older, but they were like ten years old with Massoud» (Grad, 2009, s. 52). Dette er altså uttrykk for at Massoud

utviklet en høy grad av klokskap relativt tidlig, som var tydelig nok for omgivelsene til at det påvirket hvordan han ble oppfattet.

For det andre er det likevel ikke nødvendigvis slik at klokskapen utviklet seg jevnt og trutt til større høyder. Aristoteles stiller nemlig vilkår til den erfaringen som er med på å utvikle klokskap. Han poengterer at erfaringen må være tilegnet som del av et moralsk riktig liv; man kan ikke tilegne seg klokskap uten å være god (Stigen, 2012, s. 26). Siden klokskap leder til kloke og riktige avgjørelser, kan det være verdt å skimte til Massouds viktigste nederlag som etablert leder; fordrivelsen ut av Kabul i 1996. I perioden mellom overfall på sovjetiske kolonner i Salangdalen og borgerkrig i Kabul, er det legitimt å stille spørsmålsteget ved hvor moralsk god Massoud sin praksis var, i lys av de politiske manøvrene han drev med i denne perioden. Det kan argumenteres for at spillene og den harde maktpolitikken han var engasjert i, forstyrret komponenten *moralsk godhet* knyttet til erfaringslæringen hans. På den måten er det mulig å tenke seg at nederlaget i Kabul i 1996 kom som konsekvens av at han hadde blitt mindre klok og mindre kapabel til å treffe kloke og riktige valg.

5.2.5 Delkonklusjon

Underproblemstilling 2

I hvilken grad opptrer Massoud som en dydig person etter en aristotelisk forståelse?

Drøftingen tyder på at mot og besindighet er dyder som er svært betegnende for Massoud. Selv om motet kanskje synes som den mest fremtredende av disse, kan det likevel være slik at besindigheten er en vel så sterk strømning i ham.

Besindighet er tross alt ved sitt vesen en mer stillfaren dyd enn motet.

Klokskapen til Massoud synes også å være et sterkt trekk ved ham. Drøftingen har pekt på flere sentrale kilder til dette: erfaring, litteratur og refleksjon. Samtidig har det blitt pekt på at slitsom og ufruktbar tvekamp i Kabul på 90-tallet kan ha forstyrret denne dydsutøvelsen hos Massoud.

Rettferdighetsdyden er den det stilles størst spørsmålsteget ved i drøftingen. Ved undersøkelsen av den, har fokus blitt rettet mer mot Massouds store avgjørelser enn for de andre dydene, men det er rimelig, for rettferdighetens særstilling er nettopp knyttet til at den påvirker andre enn bare personen selv. Evnen til å være

en dyktig utøver av rettferdighetsdyden ser altså ut til å være den kardinaldyden som mest kan ha blitt påvirket av de mørkere sidene ved Massouds lederskapsutøvelse.

Historien viser at det er hold i Machiavellis påstander om at man må forholde seg til og handle i tråd med slik politikkens dynamikk *er*, hvis man skal oppnå resultater. *Fyrstens* teknikker er i sin ytterlighet uhyrlige, men kanskje i noen kontekster nødvendige. Badaracco peker på at det aristoteliske tankegodset i våre samtidskontekster i vår del av verden er nødvendig for å unngå ytterlighetene, men bevare en grad av effekt (1997, s. 118). Jeg vil påstå at dette synet også er gyldig i mer ekstreme kontekster, slik som krig og væpnet konflikt er. Selv om man sier seg enig i dette, peker Badaracco likevel på at det gjenstår noe uforløst. Problemet er at det ikke uten videre lar seg gjøre å være litt løve her, litt rev der, litt besindig her og litt rettferdig der. Årsaken til dette er at disse taktikkene eller dydene ikke er verktøyer som kan plukkes opp, brukes, legges tilbake, for så å plukke opp et annet. Disse taktikkene og verktøyene er knyttet til hvem vi *er* – det er karaktertrekk (Badaracco, 1997, s. 119).

6 Avslutning

Opgaven har søkt innsikt i om det lar seg gjøre å være en effektiv leder i en brutal politisk kontekst, uten at det nødvendigvis følger at personen som helhet må brutaliseres og korrumpes. Opgaven har stilt spørsmålet om Ahmad Shah Massoud klarer å operere machiavellisk som leder og samtidig være aristotelisk som person? Konklusjonen er at han i betydelig utstrekning brukte machiavelliske metoder og oppnådde effekt med det, men samtidig fikk det en konsekvens for ham som person. Spesielt fremtredende var dette, da vi gikk Massoud i sømmene i lys av kardinaldyden rettferdighet. Det synes absolutt å være tilfelle at de mørke handlingene sverter og at skitten ikke helt lar seg vaske bort. Likevel er det ingenting som tyder på at Massoud har blitt slukt av ondskapen. Dette gir håp for at en sterk sjel faktisk kan stå i ondskap og slåss for det gode uten å bli det han slåss mot.

Det vil ikke være på sin plass å påberope at dette er en definitiv konklusjon. Det er med ærefrykt at man forsøker å dissekere et land som Afghanistan sin nasjonalhelt og attpåtil med de groveste redskaper – et begrenset utvalg døde

kilder som ikke kan gi et helt sant bilde – og en fattig fornuft. I dette lys er det viktig å minne seg på poenget med det hele; å oppnå litt mer innsikt i problematikken med skitne hender, med Massoud som et interessant studieobjekt. Et sted må man tross alt begynne. Alle kan ha interesse og nytte av å studere ham nærmere, i lys av at han lykkes å overleve som krigsherre i et svært farlig miljø i nesten et kvart århundre, samtidig som han antageligvis ikke måtte ofre sin sjel fullstendig for å gjøre det.

Referanseliste

- Afghanistan Independent Human Rights Commission (AIHRC). (2012). *Conflict Mapping in Afghanistan Since 1978*. Hentet fra <https://docslide.us/download/link/conflict-mapping-in-afghanistan-since-1978>
- Amundsen, L. (1998). Aristoteles. I T. B. Eriksen (Red.), *Vestens tenkere: bind 1*, (s. 102-118). Oslo: Aschehoug.
- Aristoteles. (2012). *Etikk: Et hovedverk i Aristoteles' filosofi, også kalt «Den nikomakiske etikk»*. Oslo: Gyldendal Akademisk. Originalt skrevet i det 4. århundre f.kr.
- Badaracco, J.L. (1997). *Defining Moments: When Managers Must Choose Between Right and Right*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Barfield, T. (2010). *Afghanistan: A Cultural and Political Story*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- BBC Radio 4. (2008, 2. oktober). In Our Time: Philosophy: *The Translation Movement*. [Podcast]. Hentet fra <http://open.live.bbc.co.uk/mediaselector/5/redirect/version/2.0/mediaset/audio-nondrm-download/proto/http/vpid/p02q5m7r.mp3>
- Bingen, J. (2004). *Niccolò Machiavelli*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Bjartveit, S. og Kjærstad, T. (1996). *Kaos og kosmos*. Oslo: Kolle.
- Bjartveit, S. (2004). Innledende essay: Machiavelli og ledelsesidealet. I J.Bingens oversettelse av N. Machiavellis *Fyrsten* (s. ix-xxviii). Oslo: Bokklubben jobb & ledelse.
- Burke, J. (1998, 14. august). Half an Hour After the Executions, Kabul Stadium Opens for Football. *The Independent*. Hentet fra <https://www.independent.co.uk/news/half-an-hour-after-the-executions-kabul-stadium-opens-for-football-1171749.html>

- Coll, S. (2005). *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan and Bin Laden, From the Soviet Invasion to September 10, 2001*. London: Penguin Books.
- Columbia University. (2018). *Steve Coll*. Hentet fra <https://journalism.columbia.edu/faculty/steve-coll>
- Emadi, H. (2010). *Dynamics of Political Development in Afghanistan: The British, Russian and American Invasions*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Eriksen, T.B. (1999). Innledende essay: Én svale gjør ingen sommer: Aristoteles' praktiske filosofi. I Ø. Rabbås og A. Stigens oversettelse av Aristoteles' *Den nikomakiske etikk* (s. xiii-xl). Oslo: Bokklubben Dagens Bøker.
- Grad, M. (2009). *Massoud: An Intimate Portrait of the Legendary Afghan Leader*. St. Louis, MO: Webster University Press.
- Hackett, R.D. & Wang, G. (2012). Virtues and Leadership. *Management Decision*, 50(5), 868-899.
- Hollis, M. (1982). Dirty Hands. *British Journal of Political Science*, (12)4, 385-398.
- International Crisis Group. (2001). *Central Asia: Drugs and Conflict*. Hentet fra <http://apps.who.int/disasters/repo/7456.pdf>
- Kalinovsky, A. M. (2011). *A Long Goodbye: The Soviet Withdrawal from Afghanistan*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kaplan, R. D. (2001). *Soldier of God: With Islamic Warriors in Afghanistan and Pakistan*. New York, NY: Vintage Books.
- Knutsen, T. L. (2007). Den moderne Machiavelli. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 23, 92-100.
- Knutsen, T.L. (2013). Bokessay: En Machiavelli for vår tid. *Internasjonal politikk*, 71(4), 611-625.

- Krogh et al. (2003). *Historie, forståelse og fortolkning: De historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*. 4. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Machiavelli, N. (2004). *Fyrsten*. Oslo: Cappelen Akademisk. Utgitt første gang i 1532; skrevet i 1513.
- Oxfam International. (2009). *The Cost of War: Afghan Experiences of Conflict, 1978-2009*. Hentet fra https://d1tn3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/afghanistan-the-cost-of-war_14.pdf
- Ridley, M. (1997). *The Origins of Virtue*. London: Penguin Books.
- Skjervheim, H. (1996). Deltakar og tilskodar. I Hans Skjervheim (Red.), *Deltakar og tilskodar og andre essays*, (s. 71-87). Oslo: Aschehoug.
- Stigen, A. (2012). Innledning. I A. Stigens oversettelse av *Etikk: Et hovedverk i Aristoteles' filosofi, også kalt «Den nikomakiske etikk»*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tillyris, D. (2015). Learning How Not to Be Good: Machiavelli and the Standard Dirty Hands Thesis. *Ethical Theory and Moral Practice*, 18(1), 61-74.